МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

І. В. ЄНА

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

(Загальна частина)

Практикум до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право»
освітньо-професійної програми «Право»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 5 від 26.11. 2024 р.

Запоріжжя
2024

УДК : 343.13(076.5)
Є61

Єна І.В. Кримінальне процесуальне право (загальна частина) : практикум до самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-професійної програми «Право». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 80 с.

У виданні відповідно до змісту силабуса навчальної дисципліни «Кримінальне процесуальне право» подано короткий виклад теоретичного матеріалу тем загальної частини, засвоївши які здобувачі матимуть змогу розв’язати запропоновані задачі та виконати ситуативні завдання. Також запропоновано перелік контрольних запитань до кожної з тем і перелік літератури для підготовки до підсумкового семестрового контролю.

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Право».

Рецензент

О.В. Мельковський – к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності

Відповідальний за випуск

І.В. Єна – к.ю.н., доцент, в.о. завідувачки кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності

ЗМІСТ

ВСТУП……4
Тема № 1. Поняття, завдання, джерела та система кримінального процесу…7
Тема № 2. Поняття, система і значення принципів кримінального процесу……...14
Тема № 3. Суб'єкти кримінальної процесуальної діяльності…….……..23
Тема № 4. Докази і доказування в кримінальному процесі…….43
Тема № 5. Заходи забезпечення кримінального провадження. Запобіжні заходи……..……56
Перелік контрольних питань ……..……..……69
Рекомендована література……..……..75
Інформаційні ресурси……...77
Перелік використаної літератури……78

ВСТУП

Кримінальний процес є складовою правосуддя в будь-якій правовій державі. Його основне завдання – забезпечити справедливе, неупереджене, швидке та ефективне розслідування і розгляд кримінальних проваджень із урахуванням прав і свобод усіх учасників процесу. Саме через кримінальний процес суспільство реалізує своє прагнення до справедливості, захисту від злочинних посягань та встановлення істини.

Кримінальний процес – це не лише юридичні норми, але й складний практичний механізм, у якому кожен суб'єкт виконує важливу роль: від слідчого до адвоката, від прокурора до суду.

Конституція України, виходячи з універсального обов'язку держави визнавати, забезпечувати та охороняти права людини і громадянина проголосила, що найвищою цінністю в Україні визнається людина – її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека, та поклала на державу відповідальність перед людиною за утвердження і забезпечення її прав і свобод.

Важлива роль у вирішенні вказаних конституційних положень як інструменту державної охорони прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб належить кримінальному процесуальному праву, що являє собою систему знань про кримінальне судочинство, призначенням якого є охорона важливих соціальних цінностей, зміцнення законності та правопорядку.

Вивчення здобувачами норм кримінального процесуального права, правовідносин які регулюються цією галуззю права, діяльності державних органів, посадових осіб і громадян, які залучаються до сфери кримінальної процесуальної діяльності, практика застосування норм кримінального процесуального права щодо регулювання відносин, які виникають у суспільстві в зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення є предметом курсу «Кримінальне процесуальне право».

Кримінальне процесуальне право як навчальна дисципліна будується на базі кримінального процесуального законодавства та діяльності щодо його застосування органами досудового розслідування, прокуратури, адвокатури, судом.

Метою викладання навчальної дисципліни «Кримінальне процесуальне право» є: розкриття соціальної та правової суті кримінальної процесуальної діяльності у кримінальному провадженні, її значення для захисту прав і свобод громадян та їх правового виховання.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни є: систематизоване засвоєння та закріплення теоретичних знань загальних засад кримінального процесу, особливостей провадження на окремих стадіях кримінального процесу, особливостей провадження за окремими категоріями справ, набуття вміння застосовувати засвоєні знання при провадженні за кримінальною справою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне процесуальне право» здобувач повинен:

- засвоїти теорію кримінального процесуального права;
- засвоїти кримінальне процесуальне законодавство, його зв'язок з іншими галузями права та суміжними науками, практику його застосування;
- оволодіти умінням правильно тлумачити та застосовувати норми кримінального процесуального права;
- самостійно поновлювати та поглиблювати свої знання кримінального процесуального законодавства;
- визначати, юридично обґрунтовувати та відстоювати свою позицію щодо застосування кримінальних процесуальних норм.

Також здобувачі повинні вміти:

- правильно застосовувати норми кримінального процесуального права;
- аналізувати процесуальні положення та права, обов'язки учасників кримінального процесу;
- класифікувати докази;
- визначати джерела доказів;
- складати кримінальні процесуальні документи.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**

- визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин;
- здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання;
- проводити збір та інтегрований аналіз матеріалів із різних джерел;
- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;
- давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) із достатньою обґрунтованістю;
- оцінювати недоліки й переваги аргументів, аналізуючи відому проблему;
- складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати

матеріали за визначеними джерелами;
- використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин;
- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій;
- вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію;
- володіти базовими навичками риторики;
- доносити до респондента матеріал із певної проблематики доступно і зрозуміло;
- пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту;
- належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності;
- вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології та бази даних;
- працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи;
- виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи;
- демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права;
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів;
- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки;
- готувати проєкти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку, зробленого у різних правових ситуаціях;
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

У ході вивчення кримінального процесуального права важливо не лише оволодіти теоретичними знаннями, але й розуміти, як застосовуються правові норми на практиці. Саме тому видання містить ситуативні задачі, кейси, які дадуть змогу здобувачам розвинути навички аналізу та прийняття обґрунтованих рішень у кримінальних провадженнях.

Кримінальне процесуальне законодавство постійно розвивається, реагуючи на нові виклики, які постають перед правовою системою. Реформи у сфері правосуддя, вплив міжнародного права, розвиток технологій та зміни у суспільних відносинах впливають на форму та зміст кримінального

провадження. Тому, даний практикум складений із урахуванням сучасних тенденцій та нових підходів до вирішення процесуальних проблем.

Практикум стане надійним помічником для здобувачів при вивченні основ кримінального процесу, а також буде корисним для майбутньої професійній діяльності.

АЛГОРИТМ РОЗВЯЗАННЯ ЗАДАЧ

Виконання завдань до кожної із запропонованих тем включає такі етапи:

1. Опрацювання теоретичного матеріалу за темою заняття.
2. Ознайомлення зі змістом задачі, аналіз фабули, кримінального процесуального законодавства, яке має застосовуватись в описаній ситуації.
3. Надання чіткої відповіді на поставлене питання та обґрунтування обраної позиції з посиланням на конкретну норму кримінального процесуального законодавства.

РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВИРІШЕННЯ СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

1. Аналіз ситуації.

Уважно прочитайте завдання, щоб зрозуміти та виділити проблемні питання.

Проаналізуйте всі деталі ситуації, яка запропонована. Важливо розуміти, в чому конфлікт або правова проблема.

Зверніть увагу на всі деталі: від ролі суб'єктів до конкретних особливостей, зазначених у кейсі. Не пропускайте важливих моментів, які можуть мати правове значення. Часто правильне рішення знаходиться у малопомітних деталях.

2. Посилання на законодавство.

Під час виконання завдань використовуйте положення Кримінального процесуального кодексу України та інші нормативні акти, такі як міжнародні конвенції та рішення ЄСПЛ. У тому числі для обґрунтування обраної позиції.

3. Враховуйте принципи кримінального процесу.

Принципи кримінального процесу завжди повинні бути в центрі вашого аналізу. Кожне ваше рішення має відповідати цим принципам, навіть якщо здається, що ситуація не дає чіткої відповіді.

4. Аналізуйте праву позицію сторін.

У ситуативних завданнях часто задіяні кілька сторін (підозрюваний, прокурор, захисник, суддя, свідки, експерт, тощо). Проаналізуйте їх позицію, права, обов'язки та інтереси. Подумайте, як кожна з цих сторін буде діяти в межах своїх прав і як вони можуть взаємодіяти між собою.

5. Висновок має бути чітким і аргументованим.

Після аналізу завдання дайте чітку відповідь на поставлене питання. Ваш висновок повинен базуватися на законодавстві, принципах права та об'єктивних характеристиках. Важливо, щоб він був логічно структурований і добре аргументований. Кожен крок рішення повинен мати правове обґрунтування.

6. Практичний підхід.

Подумайте, як ваші рішення реалізовуватимуться на практиці. Чи можливо їх реалізувати в конкретних правовідносинах? Чи дотримано баланс інтересів сторінки? Це допоможе краще уявити реальний процес і уникнути теоретичних помилок.

ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

Завдання: Ви – слідчий у кримінальному провадженні про вчинення крадіжки. Підозрюваного М. було затримано, і прокурор вимагає застосувати до нього запобіжний захід у вигляді утримання під вартою. Проте захисник наполягає на більш м’якому заході – домашньому арешті, аргументуючи це тим, що М. не становить суспільної небезпеки і має стабільне місце проживання.

Алгоритм рішення:

1. Проаналізуйте що відомо про злочин, про особу підозрюваного, чи є підстави для тримання його під вартою.
2. Застосуйте ст. 176 КПК України, яка передбачає підстави для обрання запобіжного заходу.
3. Враховуйте ризики: чи може підозрювати втекти або перешкоджати слідству, чи є обґрунтовані побоювання щодо його поведінки.
4. Розгляньте позиції обох сторін: прокурора та захисника.
5. Визначте, чи може домашній арешт бути адекватним заходом в цій ситуації.
6. Напишіть обґрунтований висновок.

Тема № 1. Поняття, завдання, джерела та система кримінального процесу

1. Поняття кримінального процесу, кримінального процесуального права. Завдання кримінального процесуального права.
2. Поняття та значення джерел кримінального процесуального права.
3. Кримінальний процесуальний закон і кримінальні процесуальні норми: поняття та значення.
4. Чинність кримінального процесуального закону в просторі, часі і щодо осіб.
5. Процесуальна форма та процесуальні гарантії.
6. Стадії кримінального процесу.

Пригадайте поняття та сутність основних понять та термінів: *кримінальний процес, кримінальне процесуальне право, задачі кримінального процесу, стадії кримінального процесу, джерела кримінального процесуального права, кримінальний процесуальний закон, кримінальна процесуальна норма, функції кримінального процесу, процесуальна форма, процесуальні гарантії.*

Загальні теоретичні відомості:

Термін «кримінальний процес» вживається у декількох значення.

Кримінальний процес – як самостійна галузь права;

Кримінальний процес – як діяльність уповноважених органів щодо провадження по кримінальній справі;

Кримінальний процес – як правова наука;

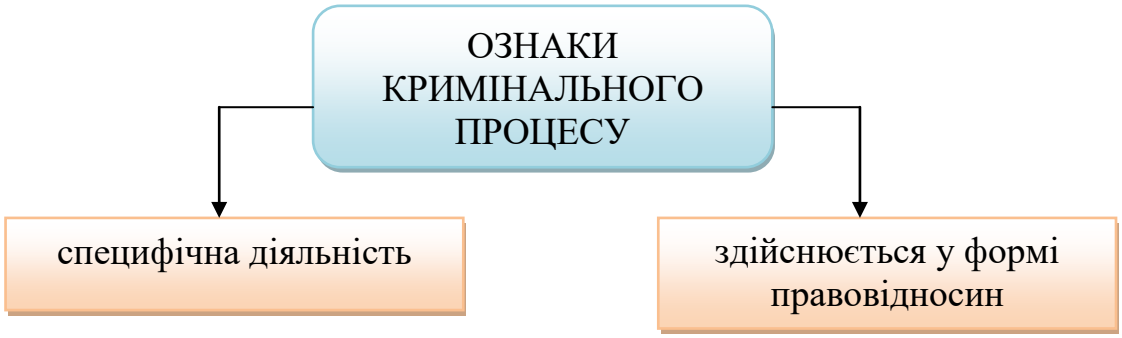
Кримінальний процес – як навчальна дисципліна.

Кримінальний процес – це суворо регламентована нормами кримінального процесуального права діяльність державних органів і посадових осіб під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень з метою виконання специфічних завдань, а також система правових відносин між указаними органами й іншими суб'єктами кримінального провадження.

Кримінальне процесуальне право – система нормативних приписів, які регулюють суспільні відносини, що виникають в процесі порушення кримінального провадження, його розслідування, розгляду та вирішення, тобто регулює діяльність органів досудового розслідування, прокуратури, суду. Регламентує компетенцію органів розслідування, прокуратури, суду; встановлює їх повноваження; визначає правове становище учасників кримінального процесу; встановлює їх права а обов'язки.

Завдання кримінального процесуального права сформульовано у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України), а саме:

- захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень;
- охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду;
- викриття винних;
- правильне застосування закону.

Джерела кримінального процесуального права – це сукупність нормативно-правових актів, які врегульовують діяльність уповноважених органів, щодо здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень, їх розгляду та вирішення по суті.

Джерела складаються з кримінальних-процесуальних норм, структура яких традиційна – гіпотеза, диспозиція, санкція.

Кримінальні процесуальні норми бувають трьох видів: забороняючі, уповноважуючі, зобов’язуючі.

Функції кримінального процесу – це напрямки діяльності суб'єктів кримінального процесу. Прийнято виділяти такі функції: розслідування; правосуддя; обвинувачення; захист.

Кримінальна процесуальна форма – це правовий режим кримінальної процесуальної діяльності, що включає дотримання юридичних процедур, виконання певних процесуальних умов та забезпечення гарантій у кримінальному провадженні.

Значення процесуальної форми полягає в тому, що вона:

- визначає стабільну та юридично доцільну процедуру судочинства;
- оптимізує й активізує діяльність щодо розв'язання завдань кримінального процесу;
- надає правове поле для встановлення єдиної для всіх законності;
- створює систему необхідних гарантій встановлення істини, захисту прав і свобод людини та забезпечення справедливості.

Кримінальні процесуальні гарантії – це передбачені кримінальним процесуальним законом засоби забезпечення ефективного здійснення кримінального провадження, виконання його завдань.

Стадії кримінального процесу – це відносно самостійні його частини, які наряду із завданнями кримінального процесу виконують притаманні тільки їм задачі.

СИСТЕМА СТАДІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

- Досудове розслідування
- Підготовче провадження
- Судовий розгляд
- Апеляційне провадження
- Виконання вироку
- Касаційне провадження
- Провадження за нововиявленими та виключними обставинами

✍ **Практичні завдання:**

Розв'яжіть задачі:

1. Досудовим слідством встановлено, що Пащенко 31 липня 2024 року близько 14 год., перебуваючи у своєму будинку, збув Карпову особливо небезпечний наркотичний засіб – снодійний мак, тобто у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК України.

Визначте поняття кримінальних процесуальних правовідносин.

Які ознаки кримінальних процесуальних правовідносин, хто є суб'єктом в даному випадку?

2. До Верховного Суду України від суду м. Варшави (Польща) надійшло доручення про допит як свідки громадян України м. Запоріжжі Сидорова та

Петренка, які перебуваючи в туристичній поїздці до м. Варшави були очевидцями розбійного нападу на громадянина Польщі.

Доручення було передано до Запорізького обласного суду, який у складі трьох суддів з участю секретаря судового засідання поставив свідкам запитання, що були вказані в дорученні, а відповіді були записані в протокол, який підписали головуючий та секретар. Цей протокол, завірений печаткою суду, було направлено суду м. Варшави.

Чи дотриманий судом у даному випадку встановлений законом порядок допиту свідків?

3. Теплохід Тарас Шевченко, який належить Україні, перебував з туристами громадянами України в Середземному морі. Під час проведення на теплоході свята Нептуна Петренко, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, з хуліганських спонукань побив туриста Козлова в наслідок чого йому були нанесені середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Де скоєно злочин?

За яким законодавством має відповідати за свої дії Петренко?

Чи зміниться відповідь якщо Петренко скоїв свої дії під час перебування теплохода в порту міста Салоніки (Греція)?

4. Під час досудового розслідування у справі про крадіжку із проникненням до житла виявлено двох підозрюваних – громадянина А. та громадянина Б. Громадянин А відмовився від дачі показань, посилаючись на своє право не свідчити проти себе, але його змусили підписати протокол допиту. Громадянин Б, навпаки, активно співпрацював із правоохоронними органами, однак слідчий відмовився ознайомити його з матеріалами справи до завершення досудового розслідування.

Адвокат громадянина Б. подав скаргу на дії слідчого, стверджуючи, що його підзахисному було обмежено право на захист. Одночасно прокурор, контролюючи хід розслідування, дав вказівку слідчому продовжити затримання громадянина А. без наявності рішення суду.

Визначте основних суб'єктів кримінальних процесуальних правовідносин у даній ситуації. Охарактеризуйте їх процесуальні права та обов'язки.

5. Під час кримінального провадження у справі про шахрайство захист заявив клопотання про виключення доказів, посилаючись на Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (ЄКПЛ). Захисник стверджував, що докази були отримані з порушенням права на приватність, гарантованого статтею 8 ЄКПЛ.

Проте прокурор наполягав на тому, що відповідно до національного КПК України, ці докази є допустимими, оскільки їх було отримано в рамках санкціонованого обшуку.

Суд першої інстанції ухвалив рішення, що норми національного законодавства мають пріоритет перед міжнародними зобов'язаннями України, і допустив докази.

Оцініть рішення суду першої інстанції.

Ситуативні завдання:

1. **Ситуація**: Громадянин України К., 12.03.2024 р. вчинив злочин на території Польщі, але втік до України. Через 6 місяців українські правоохоронні органи отримали запит про його екстрадицію.

Питання: *Які правила застосовуються для визначення юрисдикції*?

Завдання:

1. Опишіть, як український кримінальний процесуальний закон застосовується в таких випадках.
2. Вкажіть, які кроки необхідно здійснити українським правоохоронним органам які отримали запит щодо К. для вирішення питання його екстрадиції.

! *Відповідь рекомендовано оформити схематично.*

2. **Ситуація**: На момент вчинення С. злочину (12 .12.2013 р.) діяла одна редакція кримінального процесуального закону, але на момент розгляду справи в суді набрав чинності новий КПК України від 13.04.2014 р.

Питання: *Який закон має бути застосований в цій ситуації?*

Завдання: Підготуйте обґрунтування для застосування тієї чи іншої редакції закону, враховуючи принципи зворотної дії кримінального закону в часі.

! *Відповідь рекомендовано оформити у вигляді таблиці.*

3. **Ситуація**: Громадянин України Л., перебуваючи за кордоном, організував злочинну групу, яка займається торгівлею людьми, причому частина злочинів була вчинена на території України. Інша частина – у сусідній державі, з якою Україна не має договору про екстрадицію.

Завдання: 1. Проаналізуйте, які юрисдикційні проблеми можуть виникнути у даній ситуації.

2. Обґрунтуйте можливість застосування українського кримінального процесуального закону.

3.Розробіть стратегію взаємодії з іноземними правоохоронними органами, враховуючи відсутність екстрадиційного договору.

4. **Ситуація**: Під час розслідування злочину слідчий керувався інструкцією, затвердженою наказом МВС, яка суперечить положенням КПК України.

Питання: *Які правові наслідки можуть виникнути в результаті застосування такої інструкції?*

Завдання: 1. Проаналізуйте, яке джерело права має пріоритет у випадку суперечності між КПК та інструкціями МВС.

2. Підготуйте правовий висновок щодо законності дій слідчого та можливих наслідків для справи.

5. **Ситуація**: У ході досудового розслідування затриманого Д. було позбавлено права на захист, оскільки слідчий вважав це недоцільним на даному етапі.

Питання: *Яке джерело права порушено і які наслідки можуть бути для розслідування?*

Завдання: Підготуйте юридичний висновок щодо порушення конституційних прав затриманого, визначте правові наслідки для слідчого процесу та підготуйте рекомендації щодо усунення порушень.

Написання есе-роздумів за темами:

1. Кримінальне переслідування як функція кримінального процесу.
2. Поняття та система кримінальних процесуальних гарантій.
3. Справи приватного обвинувачення – особливості провадження.
4. Кримінальна процесуальна форма та її співвідношення з кримінальними процесуальними гарантіями.

Тема № 2. Поняття, система і значення принципів кримінального процесу

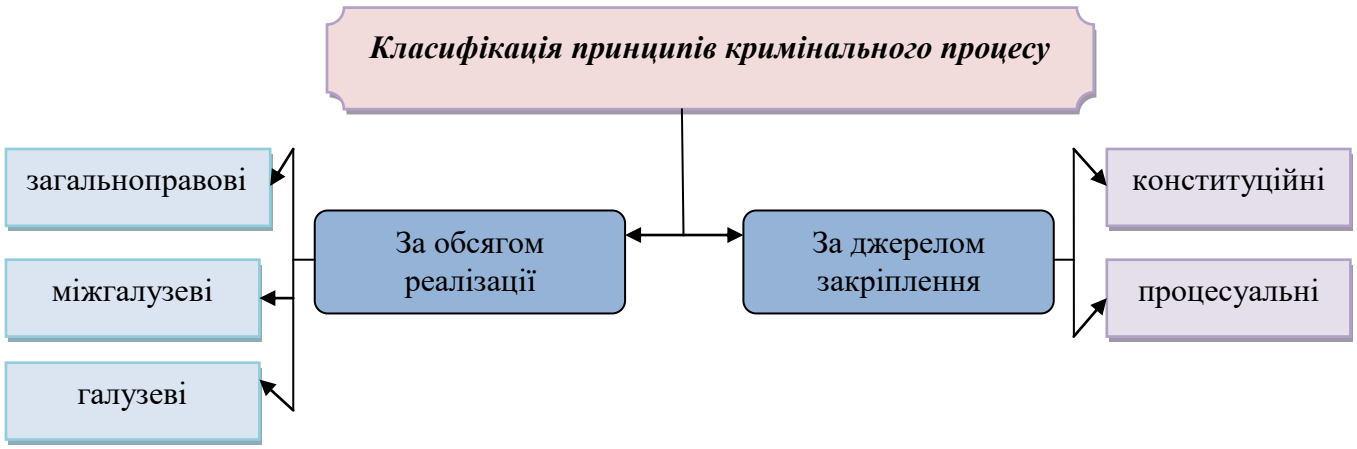
1. Поняття, система і значення принципів кримінального процесу.
2. Система конституційних принципів кримінального процесу та їх загальна характеристика.
3. Характеристика процесуальних принципів кримінального процесу.

Пригадайте поняття та сутність основних понять та термінів: *принципи кримінального процесу, система принципів кримінального процесу, конституційні принципи кримінального процесу, процесуальні принципи кримінального процесу, законність, гуманізм, демократизм, державна мова судочинства, свобода оскарження, недоторканність житла, недоторканність особи, презумпція невинності, принцип рівності громадян перед законом і судом, таємниця листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, мова судочинства, гласність судового розгляду, змагальність процесу.*

Загальні теоретичні відомості:

Принципи кримінального процесу – це панівні в державі політичні і правові ідеї і погляди які закріплені в законі і визначають найбільш загальні керівні положення судочинства у кримінальних провадженнях і реальність та гарантії прав особи у кримінальному процесі.

Система принципів – це органічна сукупність тісно пов'язаних між собою і закріплених в законі найбільш загальних керівних положень судочинства у кримінальних провадженнях які гарантують реалізацію права особи у кримінальному процесі.

КПК України закріплено такі основні засади кримінального провадження:

1) верховенство права;
2) законність;
3) рівність перед законом і судом;
4) повага до людської гідності;
5) забезпечення права на свободу та особисту недоторканність;
6) недоторканність житла чи іншого володіння особи;
7) таємниця спілкування;
8) невтручання у приватне життя;
9) недоторканність права власності;
10) презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини;
11) свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї;
12) заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення;
13) забезпечення права на захист;
14) доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень;
15) змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
16) безпосередність дослідження показань, речей і документів;
17) забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності;
18) публічність;
19) диспозитивність;
20) гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами;
21) розумність строків;
22) мова, якою здійснюється кримінальне провадження (п. 1 ст.7 КПК України).

Принцип верховенства права – людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ст. 8 КПК України).

Принцип законності – прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку

та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень. (ст. 9 КПК України).

Принцип рівності перед законом і судом – не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками (ст. 10 КПК України).

Принцип поваги до людської гідності – під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи. Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність (ст. 11 КПК України).

Принцип забезпечення права на свободу та особисту недоторканність – під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених законом (ст. 12 КПК України).

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених законом (ст. 13 КПК України).

Під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування. Втручання у таємницю спілкування можливе лише на підставі судового рішення.

Інформація, отримана внаслідок втручання у спілкування, не може бути використана інакше як для вирішення завдань кримінального провадження (ст. 14 КПК України).

Позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому законом. На підставах та в порядку, передбачених КПК України, допускається тимчасове вилучення майна без судового рішення (ст. 16 КПК України).

Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому законом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи.

Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поводженню з невинуватою особою (ст. 17 КПК України).

Жодна особа не може бути примушена визнати свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення або примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею кримінального правопорушення.

Кожна особа має право не говорити нічого з приводу підозри чи обвинувачення проти неї, у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, а також бути негайно повідомленою про ці права.

Жодна особа не може бути примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні її близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення (ст. 18 КПК України).

Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК України.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника (ст. 20 КПК України).

Кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України.

Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених законом (ст. 22 КПК України).

Суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. Сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом (ст. 23 КПК України).

Кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого (ст. 24 КПК України).

Прокурор, слідчий зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого) або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила (ст. 25 КПК України).

Учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом.

Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у **випадках**:

1) якщо обвинуваченим є неповнолітній;

2) розгляду справи про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;

3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи;

4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом;

5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (ст. 27 КПК України).

Під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки.

Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень.

Критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо;

2) поведінка учасників кримінального провадження;

3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень (ст. 28 КПК України).

Кримінальне провадження здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою. Слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача (ст. 29 КПК України).

✍ **Практичні завдання:**

Розв'яжіть задачі:

1. Обласний суд переглядаючи справу щодо 16 – річних Прегудова та Угрюмова, засуджених за хуліганство і згвалтування, дійшов висновку, що розглядаючи справу у першій інстанції суд усебічно, повно та об'єктивно розглянув цю справу в закритому судовому засіданні. Водночас він не виявив у справі постанови судді про необхідність розгляду справи в закритому судовому засіданні.

Яке рішення має винести у зв'язку з цим суд апеляційної інстанції?

2. Маючи інформацію проте, що підозрюваний у вбивстві який ухиляється від слідства, переховується в квартирі свого знайомого Сидоренка слідчий прибув за місцем проживання останнього і повідомив йому що він має право та зобов'язаний провести в його помешканні обшук, зайшов до квартири і оглянув всі приміщення та майно. Не знайшовши обвинувачуваного слідчий вибачився і покинув помешкання.

Оцініть дії слідчого.

3. Під час проведення обшуку в квартирі підозрюваного у вчиненні крадіжки Пилипенка, слідчий, який проводив обшук не допустив у квартиру трьох сусідок останнього, які хотіли бути присутніми. Вони звернулися зі скаргою до прокурора, посилаючись на порушення слідчим принципу гласності.

Які принципи було порушено за умовами задачі?

4. Під час прес-конференції прокурор публічно заявив, що підозрюваний у справі про корупцію С. «зламав комп'ютерну систему», чим завдав державі збитків на суму 580.000.000. грн, і його вина очевидна. Водночас суд ще не розпочав розгляд справи по суті.

Проаналізуйте дії прокурора на предмет дотримання принципу презумпції невинуватості.

Які наслідки таких заяв можуть бути для кримінального процесу?

5. Під час судового розгляду справи про збройний напад прокурор подав до суду нові докази за день до слухання, однак захисту не надали достатньо часу для ознайомлення з ними. Захисник подав до суду клопотання про відкладення слухання, але суд відмовляє в цьому.

Чи правомірне рішення прийняв суд?

Які можливі наслідки відмови суду у відкладенні слухання для справедливого розгляду справи?

6. Судове засідання у справі про корупційне діяння суд вирішив проводити у закритому режимі через загрозу розголошення конфіденційної інформації. Преса та громадськість обурені таким рішенням.

Проаналізуйте обґрунтованість рішення суду.

Ситуативні завдання:

1. Ситуація: Під час досудового розслідування особа була змушена надати конфіденційну інформацію без належного дозволу або під тиском. Підозрюваний стверджує, що його право на особисту недоторканність було порушене, оскільки інформація, отримана в результаті цих дій, була використана в судовому процесі.

Завдання: Розгляньте, які норми захищають конфіденційність особи під час слідчих дій.

Оцініть, чи були ці норми порушені, і як це вплине на допустимість доказів у суді.

Підготуйте план дій для виправлення порушення та можливі наслідки для правових процесів.

2. Ситуація: Громадянина було незаконно затримано та утримувано під вартою протягом місяця, після чого він був звільнений за відсутністю доказів. Він подає позов про відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Завдання: Проаналізуйте можливості громадянина для отримання компенсації на основі національного та міжнародного права.

Підготуйте юридичний висновок та розрахунок можливої компенсації, враховуючи прецедентну практику ЄСПЛ та національні судові рішення.

3. Ситуація: У кримінальному провадженні щодо обвинувачення С. у вчиненні розбійного нападу, судове засідання відбувається за участі прокурора, захисника та обвинуваченого. Прокурор представляє докази, включаючи свідчення свідків, які підтверджують причетність С. до злочину. Захисник обвинуваченого намагається спростувати ці свідчення, наводячи альтернативні докази та показання інших свідків, які стверджують, що С. у момент скоєння злочину перебував в іншому місці.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію та надайте аргументовані відповіді на наступні питання:

1. *Які права має кожна сторона судового розгляду (сторона обвинувачення та сторона захисту) у контексті реалізації принципу змагальності?*
2. *Які дії необхідно вчинити суду для забезпечення принципу змагальності в даній ситуації?*
3. *Які слідки можуть виникнути, якщо одній зі сторін буде відмовлено у реалізації можливості надати свої докази?*

! Напишіть короткий звіт (1-2 сторінки), в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України (КПК), що регулюють принцип змагальності.

4. Ситуація: У місті Н., протягом двох місяців було вчинено кілька крадіжок з квартир. Поліція отримала інформацію про можливу причетність до цих злочинів Р. У зв’язку з цим, без отримання судового рішення, група поліцейських вирішила провести обшук у квартирі Р., вважаючи, що там можуть бути викрадені речі. Поліцейські увірвалися до квартири Р., не попередивши його про свої наміри та не надавши жодного документа.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію та надайте аргументовані відповіді на наступні питання:

1. *Які норми кримінального процесуального законодавства України порушені в даній ситуації?*
2. *Які права Р. були порушені в результаті дій поліції?*
3. *Як це можна вплинути на подальший розгляд справи в суді?*
4. *Які дії може вжити Р. для захисту своїх прав?*

! Напишіть короткий звіт (1-2 сторінки), в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України та КПК України, що регулюють недоторканність житла.

5. Ситуація: М. було затримано правоохоронними органами в якості підозрюваного у справі про крадіжку без рішення суду. Затримання відбулося на підставі того, що М. перебував неподалік від місця злочину, проте прямих доказів його причетності на той момент не було. М. перебував під вартою 5 діб без пред'явлення підозри або подання клопотання про застосування запобіжного заходу до суду.

Завдання: Проаналізуйте правомірність дій правоохоронних органів з точки зору дотримання принципу недоторканності особи та норм КПК України.

Визначте юридичні наслідки незаконного затримання для слідчого і для всього кримінального провадження.

Підготуйте рекомендації для подальших дій М., включаючи можливість звернення до суду за захистом своїх прав.

Проаналізуйте ситуацію та надайте аргументовані відповіді на наступні питання:

1. *Які права підозрюваного були порушені?*
2. *Які норми законодавства могли бути застосовані для виправлення ситуації?*
3. *Які компенсаційні механізми існують для осіб, чиї права були порушені під час кримінального провадження?*

! Напишіть короткий звіт (1-2 сторінки), в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України та КПК України, що регулюють недоторканність особи.

6. Ситуація: Громадянин П. був затриманий за підозрою у скоєнні розбійного нападу. Під час затримання він наполягав на присутності адвоката,

однак правоохоронці пояснили, що у зв'язку з терміновістю слідчих дій адвоката не було викликано. Допит громадянина П. тривав 6 годин без перерви, протягом яких він підписав кілька документів без консультації з адвокатом. Згодом під час досудового слідства адвокат виявив, що П. підписав документи, не розуміючи їхнього значення, що стало ключовим доказом у справі.

Завдання: Проаналізуйте дії правоохоронних органів з точки зору порушення права на захист.

Визначте можливі наслідки для кримінального провадження у разі, якщо суд визнає порушення права на захист під час допиту.

Підготуйте план дій адвоката для захисту прав підозрюваного на досудовому слідстві та у суді

Проаналізуйте ситуацію та надайте аргументовані відповіді на наступні питання:

1. *Які норми конституції України та КПК України було порушено в цій ситуації?*
2. *Чи можуть докази отримані таким шляхом бути визнані недопустимими?*
3. *Які правові механізми та аргументи можуть бути використані для оскарження доказів, отриманих під час допиту без адвоката?*

! Напишіть короткий звіт (1-2 сторінки), в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України та КПК України, що регулюють недоторканність особи.

Написання есе-роздумів за темами:

1. Принципи кримінального процесу України і проблеми реалізації міжнародних стандартів основних прав і свобод людини.
2. Державна мова судочинства – проблемні питання реалізації.
3. Вплив судді на ефективність реалізації державної мови у кримінальному судочинстві.
4. Вплив регіональних мов на процес здійснення кримінального провадження.
5. Принцип забезпечення права на оскарження процесуальних рішень: теоретичні основи та практичні проблеми.
6. Принцип змагальності в кримінальному процесі: забезпечення справедливого судочинства.

7. Принцип гуманізму в кримінальному процесі: нормативні та морально-етичні аспекти.
8. Принцип оперативності та розумності строків кримінального провадження.
9. Принцип законності в кримінальному провадженні: проблеми реалізації та вдосконалення.

Тема № 3. Суб'єкти кримінальної процесуальної діяльності

1. Поняття та класифікація суб'єктів кримінального процесу.
2. Суб’єкти, які ведуть кримінальний процес та відповідають за його правильність.
3. Суб’єкти, які мають та відстоюють свої інтереси у кримінальному провадженні, або представляють інтереси інших осіб.
   Суб’єкти, які сприяють здійсненню судочинства.
4. Підстави та порядок відводу та самовідводу осіб, які ведуть кримінальний процес.

Пригадайте поняття та сутність основних понять та термінів: *суб’єкти кримінального процесу, учасники кримінального процесу, класифікація суб’єктів, суд, суддя, слідчий суддя, присяжні, прокурор, органи досудового розслідування, відвід, самовідвід, повноваження, підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, захисник, законний представник, право на захист, майнова шкода, фізична шкода, моральна шкода, відшкодування шкоди, затримання, протокол затримання, свідок, перекладач, поняті, спеціаліст, експерт, висновок експерта, спеціальні знання, спеціальні навички.*

Загальні теоретичні відомості:

Суб’єкти кримінального процесу – це державні органи їх посадові особи, фізичні і юридичні особи, які ведуть кримінальний процес, або залучаються до нього, вступають між собою у процесуальні правовідносини, набуваючи процесуальних прав і виконуючи процесуальні обов’язки.

Ознаки суб’єктів:

✓ у проваджені на підставах і у порядку, передбачених кримінально-процесуальним законом, за умови, що відсутні обставини, за яких закон виключає можливість їх участі у проваджені;

✓ мають визначені права та обов’язки (закон визначає порядок їх реалізації);

✓ діють у кримінальному судочинстві відповідно до своїх прав та обов’язків у встановленому порядку;

✓ вступають у процесуальні правовідносини;

✓ несуть відповідальність за невиконання своїх обов’язків або порушення прав інших учасників.

Статтею 3 КПК України до **учасників кримінального провадження** віднесено - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник

та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, у тому числі викривач, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Учасниками судового провадження є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробації, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених КПК України, здійснюється судове провадження (п. 26. ст. 3 КПК України).

Класифікація суб'єктів кримінального процесу:

– суб'єкти, які ведуть кримінальний процес та відповідають за його правильність;

– суб’єкти, які мають і відстоюють свої інтереси, або представляють інтереси інших осіб;

– суб'єкти, які сприяють здійсненню судочинства.

До першої групи відносяться такі суб’єкти:

Суд – це єдиний державний орган, на який покладена функція правосуддя. Відповідно до ч. 1 ст. 127 Конституції України, правосуддя здійснюють професійні судді й, у визначених законом випадках, присяжні. Відмова у здійсненні правосуддя не допускається (ч.2 ст. 30 КПК України).

Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі (ст. 52 «Про судоустрій і статус суддів»).

На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п’яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п’ять років, є компетентним, доброчесним та володіє державною мовою.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції здійснюється суддею одноособово.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів лише за клопотанням обвинуваченого щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років; злочинів, у вчиненні яких обвинувачується Президент України, повноваження якого припинено, народний депутат України, Прем’єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, Генеральний прокурор, заступник Генерального прокурора – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Голова Служби безпеки України, Директор Державного бюро розслідувань, Директор Національного антикорупційного бюро України, Голова Національного агентства з питань запобігання корупції, Голова Антимонопольного комітету України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Голова Фонду державного майна України, Голова Центральної виборчої комісії, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду, голови вищих спеціалізованих судів, Голова Вищої ради правосуддя.

Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один із них заявив клопотання про такий розгляд.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд.

Кримінальне провадження в апеляційному порядку здійснюється колегіально судом у складі не менше трьох суддів, крім випадків, передбачених частиною дванадцятою цієї статті, при цьому кількість суддів має бути непарною.

Кримінальне провадження в касаційному порядку здійснюється колегією суддів Касаційного кримінального суду Верховного Суду у складі трьох або більшої непарної кількості суддів.

Кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України "Про судоустрій і статус суддів" на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх (ст. 31КПК України).

Кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення. У разі якщо було вчинено кілька кримінальних правопорушень, кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено більш тяжке правопорушення, а якщо вони були однаковими за тяжкістю, - суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено останнє за часом кримінальне правопорушення.

Якщо місце вчинення кримінального правопорушення встановити неможливо, кримінальне провадження здійснюється судом, у межах територіальної юрисдикції якого закінчено досудове розслідування (ст. 32 КПК України).

Кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, що вчинені на території України і віднесені до предметної підсудності Вищого антикорупційного суду, здійснює Вищий антикорупційний суд.

Кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил Суд присяжних утворюється при місцевому загальному **суді першої інстанції**. (ст. 383 КПК України).

Присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя (ст.63 «Про судоустрій і статус суддів»).

Кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил Суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції (ст. 383 КПК України).

Для затвердження списку присяжних територіальне управління Державної судової адміністрації України звертається з поданням до відповідних місцевих рад, які формують і затверджують у кількості, зазначеній у поданні, список громадян, які постійно проживають на територіях, на які поширюється юрисдикція відповідного суду, відповідають вимогам:

Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду.

Не включаються до списків присяжних громадяни:

- визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними;
- які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків присяжного;
- які мають не зняту чи непогашену судимість;
- народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, судді, прокурори, працівники правоохоронних органів (органів правопорядку), військовослужбовці, працівники апаратів судів, інші державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування, адвокати, нотаріуси, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя;
- особи, на яких протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення;
- громадяни, які досягли шістдесяти п'яти років;
- особи, які не володіють державною мовою.

Слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду.

Прокурор – це суб'єкт кримінального процесу, що бере участь у всіх його стадіях, здійснюючи при цьому нагляд за дотриманням законів, процесуальне керівництво і підтримуючи державне обвинувачення у суді.

Відповідно ст. 38 КПК України органами досудового розслідування слідчі підрозділи спеціальних органів.

Функції прокурора:

1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
2) організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження;

3) нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
4) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом (ст. 131-1 Конституції України).

Керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування та уповноважений:

5) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою - визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;
6) відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, для його відводу або у разі неефективного досудового розслідування;
7) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;
8) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим;
9) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення;
10) здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого (ст. 39 КПК України).

Керівник органу досудового розслідування під час дії воєнного стану має право своєю вмотивованою постановою, погодженою з керівниками відповідних органів досудового розслідування, утворювати міжвідомчі слідчі групи та визначати у їх складі старшого слідчого, який керуватиме діями інших слідчих.

Органи досудового розслідування – органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.

Слідчий органу досудового розслідування несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій.

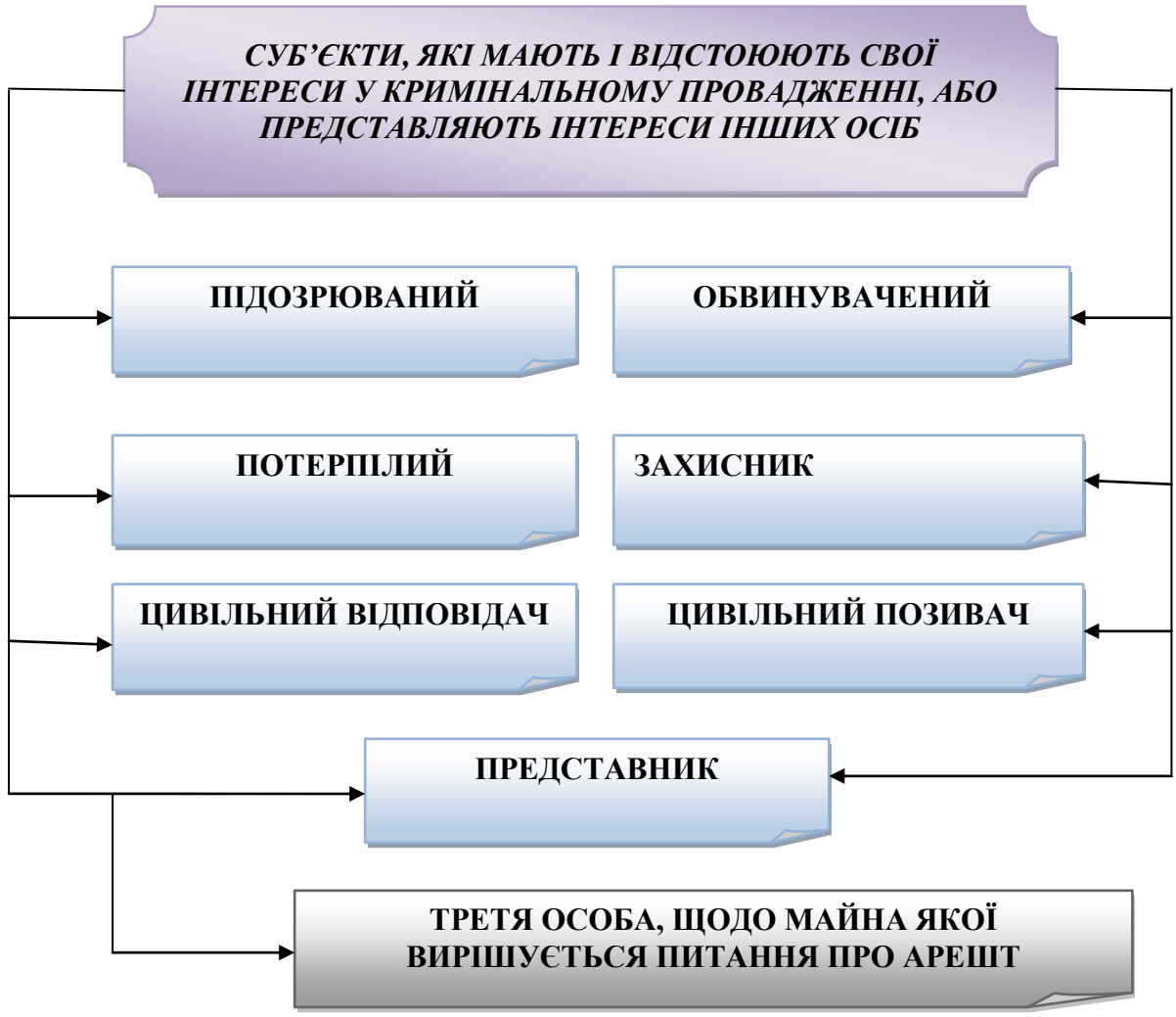
Керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування.

Керівник органу дізнання організовує здійснення дізнання.

Дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого та несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання. Зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.

Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування (ст. 38 КПК України).

Суб'єкти, які мають і відстоюють свої інтереси у кримінальному провадженні, або представляють інтереси інших осіб.

Підозрюваний – це особа, якій повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок не встановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення.

Обвинувачений – особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду.

Права підозрюваного, обвинуваченого:

- знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують;
- бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, а також отримати їх роз'яснення;
- не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;
- на першу вимогу мати захисника і зустріч із ним незалежно від часу в робочі, вихідні, святкові, неробочі дні до першого допиту з дотриманням

умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - зустрічі без обмеження в часі та кількості у робочі, вихідні, святкові, неробочі дні; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних діях; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України та ЗУ «Про безоплатну правову допомогу»;

- вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою - на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування;
- бирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;
- брати участь у проведенні процесуальних дій;
- заявляти клопотання, відводи;
- давати пояснення, показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати, тощо (ст. 42 КПК України).

Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ст. 45 КПК України).

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України, або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого.

Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні.

Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;

2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги (ст. 50 КПК України).

Участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, – з моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, – з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи;

7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту прийняття відповідного процесуального рішення;

8) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості – з моменту ініціювання укладення такої угоди (ст. 52 КПК України).

Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень ЗУ «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення.

Потерпілим не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства (ст. 55 КПК України).

Цивільним позивачем у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень ЗУ «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, та яка (який) пред'явила (пред'явив) цивільний позов (ст. 61 КПК України).

Цивільний позивач має права та обов'язки, передбачені КПК України для потерпілого, в частині, що стосуються цивільного позову, а також має право підтримувати цивільний позов або відмовитися від нього до видалення суду в нарадчу кімнату для ухвалення судового рішення.

Цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінально протиправними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та до якої пред'явлено цивільний позов (ст. 62 КПК України).

Представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження – їм може бути особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником; керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами; працівник юридичної особи (ст. 64^1 КПК України).

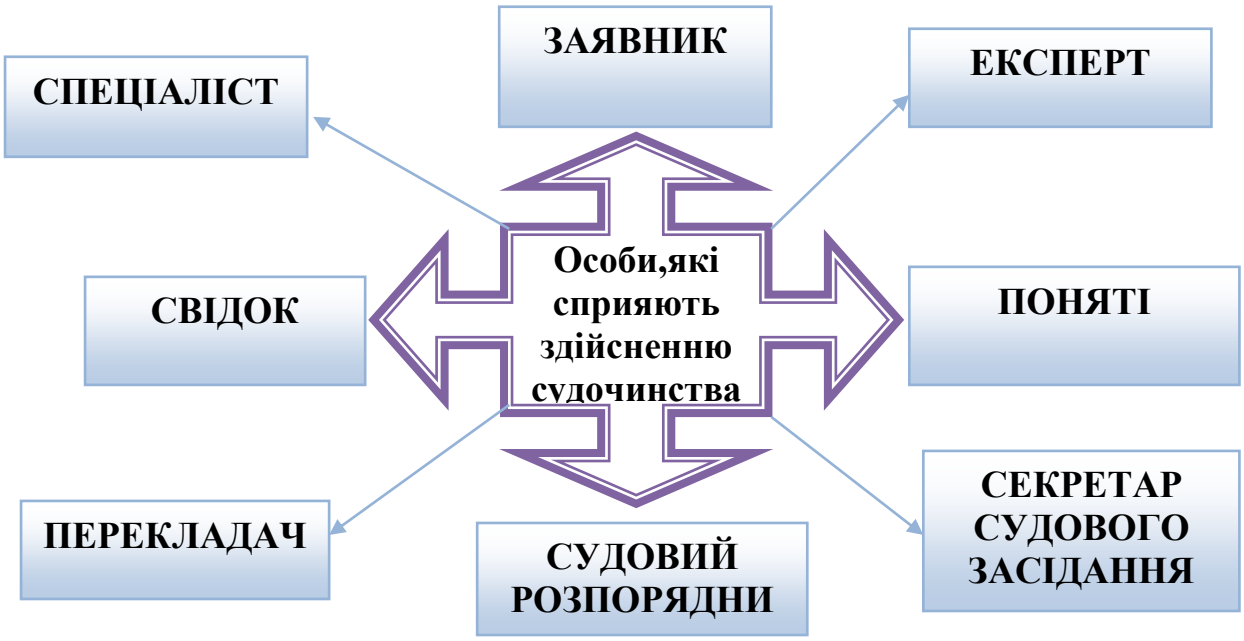
Третьою особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, може бути будь-яка фізична або юридична особи.

Права та обов'язки третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, виникають з моменту звернення прокурора до суду із клопотанням про арешт майна.

Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має права та обов'язки, передбачені КПК України для підозрюваного, обвинуваченого, в частині, що стосуються арешту майна. Третя особа, щодо майна якої

вирішується питання про арешт, повідомляється про прийняті процесуальні рішення в кримінальному провадженні, що стосуються арешту майна, та отримує їх копії (ст. 64^2 КПК України).

Особи, які сприяють здійсненню судочинства.

Заявник – це фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим.

Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

Відповідно до КПК України, не можуть бути допитані як свідки:

1) захисник, представник – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника;

2) адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю;

3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю;

4) медичні працівники та інші особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю;

5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації;

7) судді та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті

8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі

9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи;

10) особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних;

11) експерти – щодо роз'яснення наданих ними висновків (ст. 65 КПК України).

Поняті – це повнолітні, незацікавлені у провадженні особи, які залучаються слідчим для участі у слідчих (розшукових діях) і які своїми підписами у протоколі засвідчують відповідність звисів у протоколі фактично виконаним діям.

Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань.

Не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого.

За завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків експерт несе відповідальність, встановлену законом.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Представником персоналу органу пробації є посадова особа такого органу, яка за ухвалою суду складає та подає до суду досудову доповідь (ст. 72^1 КПК України).

Секретар судового засідання – працівник суду, який здійснює судові виклики і повідомлення, перевіряє наявність та з'ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головуючому, перевіряє, хто з учасників кримінального провадження, інших осіб, за клопотанням або скаргою яких здійснюється судове провадження, бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами і проведенням судового засідання в режимі відеоконференції, веде журнал судового засідання,

оформляє матеріали кримінального провадження в суді, виконує інші доручення головуючого в судовому засіданні (ст. 73 КПК України).

Обставини, що виключають участь слідчого судді, судді або присяжного в кримінальному провадженні:

Слідчий суддя, суддя або присяжний не може брати участь у кримінальному провадженні:

1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, близьким родичем чи членом сім'ї слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, заявника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;

2) якщо він брав участь у цьому провадженні як свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач, слідчий, прокурор, захисник або представник;

3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах провадження;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у його неупередженості;

5) у випадку порушення порядку визначення слідчого судді, судді для розгляду справи (ст. 75 КПК України).

Прокурор, слідчий не має права брати участь у кримінальному провадженні:

1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, членом сім'ї або близьким родичем сторони, заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;

2) якщо він брав участь у цьому ж провадженні як слідчий суддя, суддя, захисник або представник, свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач;

3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах кримінального провадження або існують інші обставини, які викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості.

Попередня участь прокурора у цьому ж кримінальному провадженні в суді першої, апеляційної і касаційної інстанцій, як прокурора не є підставою для його відводу (ст. 77 КПК України).

✍ **Практичні завдання:**

Розв'яжіть задачі:

1. Під час проведення допиту підозрюваний Горіхович раптово напав на слідчого, кількома ударами збив його з ніг і заподіяв легкі тілесні ушкодження з короткочасним розламом здоров'я.

Чи може ця справа залишатися далі в провадженні цього слідчого?

2. Виїхавши для відтворення обстановки та обставин події у справі про злочин, передбачений ч.2 ст. 286 КК України, слідчий став очевидцем хуліганства.

Чи може він розпочати розслідування?

3.Омелько К.М. був затриманий за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого ст. 186 ККУ, про що слідчим було складено протокол затримання, а також підозрюваному було роз'яснено його права, про що також було зазначено в протоколі, після чого Омелько почав вимагати надати йому захисника та відмовився давати будь-які показання.

Хто є суб'єктом кримінального процесу? Дайте визначення поняття.

До якої групи учасників слід віднести захисника?

Що є процесуальною підставою вступу у процес захисника?

4. Підозрюваний Малишев заявив клопотання про захист його інтересів в суді адвокатом, що було зафіксовано в протоколі ознайомлення з матеріалами справи. Суддя при підготовчому провадженні у справі призначив її до розгляду в судовому засіданні без участі захисника. У судовому засіданні обвинувачений клопотань про участь захисника не заявляв, і суд це питання не обговорював.

У апеляційній скарзі засуджений Малишев виклав всі ці обставини.

Оцініть їх з точки зору апеляційного суду і запропонуйте рішення.

5. В юридичну консультацію до адвоката Стрєлкова звернувся громадянин Захаров, який розповів про свою причетність до крадіжки запчастин з автомобільного заводу на якому працював. Захаров просив надати консультацію відносно того, чи слід йому з'явитись з повинною, чи слід не визнавати вину.

Чи можна допитати адвоката Стрєлкова в якості свідка?

6. Соловйов М.Б. був визнаний свідком у кримінальному провадженні про умисне вбивство посадової особи органу місцевого самоврядування.

Через деякий час він почав отримувати на свою адресу погрози від невідомої особи по телефону, а також листи подібного змісту.

Ввечері 11 травня 2019 р. коли Соловйов повертався додому, на нього напали двоє невідомих осіб, побили та пригрозили швидкою розправою, якщо той свідчитиме.

Соловйов звернувся до слідчого з заявою встановити щодо нього заходи безпеки.

Чи має право Соловйов на встановлення щодо нього заходів безпеки?

Чи повинен слідчий перевірити заяву? В який строк повинен слідчий розглянути заяву.

7. Викликаний для допиту як свідок батько підозрюваного відмовився давати показання про відомі йому обставини вчинення злочину сином, посилаючись на те, що він не бажає, щоб завдяки його показанням син був засуджений.

Як бути слідчому при зазначених вище обставинах?

8. У справі про тяжке тілесне ушкодження слідчий подав клопотання до суду про продовження строку тримання під вартою підозрюваного на два місяці.

Прокурор, який здійснював процесуальне керівництво у справі, вважав, що доказів вини підозрюваного недостатньо, і вирішив не підтримувати клопотання слідчого в суді. Однак, під тиском громадськості та засобів масової інформації, які вимагали суворого покарання підозрюваного, прокурор змінив свою позицію і все ж таки підтримав клопотання слідчого в суді, незважаючи на свої початкові сумніви.

Суд задовольнив клопотання, і підозрюваного залишили під вартою.

Проаналізуйте дії прокурора з точки зору принципу незалежності та об'єктивності прокурора у кримінальному процесі.

Чи було порушено якісь принципи або норми, що регулюють участь прокурора в досудовому розслідуванні?

9. Громадянин В. був викликаний до слідчого як свідок у справі про організовану злочинну групу, яка займалася незаконним обігом наркотичних засобів.

Під час допиту слідчий почав задавати питання, які стосувалися не тільки обставин справи, але й можливого особистого зв’язку свідка з членами цієї

групи. Громадянин В. відчув, що ці питання можуть його скомпрометувати, і вирішив не відповідати, посилаючись на своє право не свідчити проти себе.

Слідчий пригрозив свідкові примусовим приводом і притягненням до кримінальної відповідальності за відмову від надання свідчень.

Оцініть дії слідчого.

10. Громадянин К. подав заяву до поліції про вчинення злочину - крадіжку його автомобіля. Протягом місяця після подання заяви слідчий жодного разу не зв'язався із заявником, не інформував його про хід досудового розслідування та не повідомив, чи порушено кримінальне провадження за його заявою. Розчарований такою ситуацією, громадянин К. подав скаргу до суду, посилаючись на порушення його права як заявника бути поінформованим про перебіг справи. Суд задовольнив скаргу заявника, зобов'язавши слідчого надати інформацію про розслідування.

Оцініть дії слідчого.

Які норми КПК України ним були порушені?

Ситуативні завдання:

1. Ситуація: Громадянка Л. звернулася до поліції із заявою про побиття її чоловіком. Поліція зареєструвала заяву, але протягом наступних двох місяців слідчий жодних слідчих дій не провів. Громадянка Л. неодноразово зверталася до слідчого з проханням надати інформацію про хід справи, проте її звернення ігнорувалися.

Водночас чоловік громадянки Л. продовжував погрожувати їй. Після чергового звернення без відповіді, громадянка Л. подала скаргу до суду на бездіяльність слідчого, вимагаючи початку розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Суд зобов'язав слідчого надати звіт про вжиті заходи та почати розслідування.

Завдання: Оцініть правову ситуацію з точки зору дотримання прав заявника у кримінальному провадженні. Які саме права громадянки Л. були порушені слідчим?

Підготуйте аргументи для суду, які можуть бути використані в скарзі на бездіяльність слідчого. На які статті КПК України та правові норми можна посилатися?

Сформулюйте рекомендації для слідчого щодо належного виконання обов'язків при роботі із заявниками у кримінальних провадженнях, аби уникнути подібних ситуацій у майбутньому.

2. Ситуація: У справі про пограбування квартири громадянина М. слідчий розпочав досудове розслідування та провів ряд слідчих дій, зокрема обшук у підозрюваного громадянина Н.

Під час обшуку були вилучені документи, які не стосувалися злочину, але містили конфіденційну інформацію особистого характеру. Громадянин Н. звернувся зі скаргою до прокурора, стверджуючи, що дії слідчого порушили його право на приватність, оскільки документи не були зазначені у санкції на обшук, і їх вилучення було неправомірним.

Прокурор відмовив у задоволенні скарги, зазначивши, що дії слідчого були правомірними та відповідали закону.

Завдання: Оцініть дії слідчого з точки зору дотримання норм КПК України.

Розробіть правову позицію для захисту громадянина Н.. Які процесуальні кроки він може зробити для оскарження дій слідчого та захисту своїх прав?

! Напишіть короткий звіт (1-2 сторінки), в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України та КПК України.

3. Ситуація: У справі про замах на вбивство свідок К. дав свідчення під час досудового розслідування, в яких він стверджував, що бачив підозрюваного на місці злочину в момент нападу.

Однак, під час допиту у суді свідок К. заявив, що його свідчення під час досудового слідства були дані під психологічним тиском слідчого, який погрожував йому притягненням до кримінальної відповідальності за відмову свідчити.

Свідок К. також зазначив, що слідчий змусив його підписати протокол допиту, не дозволивши ознайомитися з його змістом.

З огляду на це адвокат підозрюваного подав клопотання до суду про виключення свідчень К. як недопустимих доказів.

Завдання: Проаналізуйте дії слідчого у контексті захисту прав свідка.

Оцініть правову позицію адвоката.

Підготуйте позицію для прокурора: як прокурор може обґрунтувати допустимість свідчень свідка К., незважаючи на заяви про психологічний тиск? На які положення КПК України та практику Європейського суду з прав людини він може посилатися?

Ознайомтеся з практикою ЄСПЛ щодо захисту свідків від неправомірного тиску з боку правоохоронних органів. Наведіть приклади рішень, які можуть бути застосовані у цій справі для обґрунтування позиції захисту або обвинувачення.

ДОДАТКОВО:

Сформулюйте пропозиції щодо вдосконалення нормативного регулювання прав свідків у кримінальному процесі України з метою запобігання їхньому залякуванню або тиску з боку слідчих органів.

! Напишіть ґрунтовний звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України, КПК України та практику ЄСПЛ.

4. Ситуація: У кримінальному провадженні про вбивство основним доказом є висновок судово-медичного експерта, який встановив, що смерть настала від травми голови, завданої тупим предметом.

Підозрюваний наполягає, що він не причетний до злочину, а захист стверджує, що висновок експерта є сумнівним.

Під час допиту в суді з'ясувалося, що експерт мав конфлікт інтересів, оскільки працював консультантом для однієї з потерпілих сторін у цивільній справі, яка була пов'язана з підозрюваним.

Захист звернувся з клопотанням про виключення висновку експерта як недопустимого доказу через порушення принципу неупередженості. Прокурор заперечив, посилаючись на відсутність явних порушень під час проведення експертизи.

Завдання: Проаналізуйте правовий статус експерта у кримінальному процесі. Які вимоги щодо неупередженості та компетентності висуваються до експерта згідно з КПК України?

Оцініть можливі наслідки конфлікту інтересів експерта у даній справі.

Сформулюйте позицію прокурора: як прокурор може аргументувати допустимість висновку експерта, незважаючи на можливий конфлікт інтересів?

Розробіть правову позицію захисту.

! Напишіть ґрунтовний звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України, КПК України.

5. Ситуація: У справі про крадіжку свідок, який надав свідчення, раптом

заявляє, що його свідчення були сфальсифіковані під тиском слідчого. Суд задовольняє клопотання адвоката про допит свідка повторно, і свідок знову підтверджує свою попередню версію. Прокурор, у свою чергу, вимагає проведення повторної експертизи.

Завдання: Оцініть взаємодію між свідком, слідчим і прокурором. Які права має свідок у цій ситуації?

Які наслідки можуть виникнути у разі підтвердження свідком свого первісного свідчення під тиском? Як це вплине на позиції прокурора та захисника?

Які додаткові заходи можуть вжити слідчий та прокурор для перевірки достовірності свідчення?

! Напишіть ґрунтовний звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України, КПК України.

6. Ситуація: Свідок у справі про крадіжку, Г. отримав повістку для дачі свідчень, але перед цим йому надійшло погрозливе повідомлення від підозрюваного. Г. побоюється за своє життя і відмовляється свідчити.

Завдання: Проаналізуйте права свідка в даній ситуації. Які заходи безпеки можуть бути вжиті для захисту свідка?

Розробіть план дій для слідчого: які кроки повинен зробити слідчий, щоб забезпечити участь свідка у процесі та захистити його права?

Оцініть, як відмова свідка свідчити може вплинути на хід кримінального провадження. Які наслідки можуть бути для обвинувачення?

! Напишіть ґрунтовний звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України, КПК України.

7. Ситуація: У справі про злочини, пов'язані з корупцією, прокурор, який веде справу, виявився близьким родичем підозрюваного. Адвокат підозрюваного заявив про конфлікт інтересів і попросив змінити прокурора. Суддя не звернув на це уваги і дозволив справі продовжитися.

Завдання: Оцініть дії прокурора.

Розробіть правову позицію адвоката.

! Напишіть ґрунтовний звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Конституції України, КПК України.

Написання есе-роздумів за темами:

1. Суб'єкти кримінального процесу в контексті прав людини: проблеми та перспективи.
2. Етичні дилеми у діяльності адвоката в кримінальному процесі.
3. Вплив правової культури на поведінку суб'єктів кримінального процесу.
4. Взаємодія суб'єктів кримінального процесу: як забезпечити ефективність та справедливість?
5. Права і обов'язки прокурора у кримінальному процесі: баланс між обвинуваченням та захистом.
6. Конфлікт інтересів серед суб'єктів кримінального процесу: проблеми та шляхи їх вирішення.
7. Права потерпілого у кримінальному процесі: чи достатні вони для забезпечення справедливості?
8. Шляхи удосконалення діяльності органів досудового розслідування.
9. Суд присяжних в системі гарантій захисту прав людини.
10. Додержання прав потерпілого у контексті прокурорського нагляду.
11. Міжнародні стандарти участі прокурора в кримінальному судочинстві.
12. Процесуальна самостійність та незалежність слідчого і їх правові гарантії.
13. Потерпілий від злочину – проблеми правового захисту.
14. Проблемні питання зміцнення гарантій права обвинуваченого на захист.
15. Птерпілий в кримінальному процесі країн континентальної правової системи та України: порівняльно-правове дослідження
16. Коронний свідок у кримінальному процесі (поняття та правовий статус).
17. Експерт та спеціаліст – відмінності процесуального становища.
18. Забезпечення безпеки учасників кримінального процесу.
19. Захист свідків – досвід США.
20. Перевірка правдивості показань – проблемні питання.

Тема № 4. Докази і доказування в кримінальному процесі

1. Поняття доказів у кримінальному процесі. Допустимість і належність доказів.
2. Класифікація доказів.
3. Джерела доказів та їх характеристика.
4. Поняття процесу доказування та його елементи. Обов'язок доказування вини обвинуваченого.
5. Збирання та перевірка та оцінка доказів у кримінальному провадженні.

Пригадайте поняття та сутність основних понять та термінів: *доказування, об'єктивна істина, предмет доказування, межі доказування, подія злочину, шкода заподіяна злочином, доказове право, фактичні данні, докази, алібі, джерела доказів, речові докази, документи, висновок експерта, допустимість доказів, належність доказів, первинні докази, обвинувальні докази, виправдувальні докази, процес доказування***,** *збір доказів, перевірка доказів, оцінка доказів, логіка, внутрішнє переконання, суб'єкти доказування, об'єктивність дослідження обставин справи.*

Загальні теоретичні відомості:

Об'єктивна істина – це не просто відповідність наших суджень реальним фактам і подіям дійсності (істина по суті), а така істина, яка підтверджена сукупністю достатніх та належних до справи, допустимих і достовірних доказів, зафіксована у публічних юридичних рішеннях, що дає можливість в подальшому її сприйняття іншими суб'єктами в інших координатах простору і часу, доступу до її змісту доказової складової усіх зацікавлених у справі учасників процесу та суб'єктів, що здійснюють нагляд, процесуальний контроль та правосуддя.

Пізнання у кримінальному процесі характеризується рядом специфічних ознак.

1. Стадійність: процес доказування має місце практично на всіх стадіях кримінального провадження, при цьому кожна наступна стадія передбачає способи і форми перевірки правильності рішення, яке було прийняте на попередній стадії.

2. Нормативна урегульованість: доказова діяльність, спрямована на пізнання обставин кримінального правопорушення, значною мірою регламентована нормами кримінального процесуального закону, який, зокрема, визначає:

а) коло обставин, що підлягають встановленню;

б) суб’єктів доказування;

в) способи отримання доказової інформації;

г) порядок закріплення отриманих даних;

д) основні положення оцінки доказів.

3. Об'єктом пізнання є подія, що відбулася в минулому і, як правило, не сприймалась особисто ніким із суб’єктів, які здійснюють провадження.

Мета доказування. Доказування у кримінальному провадженні спрямовано на отримання достовірних знань, перш за все щодо події кримінального правопорушення та винуватості обвинуваченого.

Кримінальне процесуальне доказування – діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді і суду по збиранню (формуванню), перевірці й оцінці доказів, а також висуненню ними на підставі необхідної та достатньої сукупності доказів певних правових тез із відповідним обґрунтуванням у процесуальних рішеннях по кримінальному провадженню.

Елементи доказування:

- Збирання доказів;
- Перевірка доказів та їх джерел;
- Оцінка доказів.

Значення доказування.

- ✓ докази є підставою для прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні;
- ✓ участь заінтересованих суб’єктів у доказуванні є гарантією реалізації принципів кримінального процесу;
- ✓ всі питання, які виникають під час кримінального процесуального провадження можна вирішити лише на підставі достовірно встановлених у ході доказування обставин;
- ✓ правильне його здійснення дає змогу забезпечити реалізацію прав і законних інтересів всіх учасників кримінального процесу.

Предмет доказування – це коло закріплених у законі обставин, які повинні бути встановлені чи спростовані під час доказування у кожному кримінальному провадженні.

Предмет доказування становлять:

- ✓ кримінально-правовий елемент;
- ✓ цивільно-правовий елемент;
- ✓ кримінальний процесуальний елемент.

У кримінальному проваджені підлягають доказуванню:

- подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення),
- винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення,
- вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат,
- обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення,
- обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Якщо метою доказування є встановлення об'єктивної істини, то предмет доказування вказує на те коло обставин, які утворюють юридично значимі елементи такої істини, а їх встановлення дозволяє розв'язати справу по суті.

Межі доказування – це такі межі доказової процесуальної діяльності, які констатують:

– повноту версій, що перевіряються;

– «глибину» дослідження обставин, що підлягають встановленню;

– обсяг доказів і їхніх джерел, обов'язкових для визнання наявності або відсутності цих обставин;

– достатність обґрунтування висновків у кримінальному провадженні, тощо.

Межі доказування є індивідуальними у кожній справі і для кожної зі сторін.

Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Під «фактичними даними», розуміється одержання з встановлених законом джерел відомостей про факти, обставини кримінального провадження.

Факти – це події, явища дійсності. При доказуванні слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають справу з відомостями про ці події, явища, що зафіксовані у показаннях, документах та інших джерелах доказів.

Зміст доказів – фактичні дані, отримані з належних джерел, а їх матеріальною основою слугує вже не саме джерело, а штучно створений відповідний процесуальний носій.

Докази класифікуються:

- **за механізмом їх формування**

  особисті

речові

- **стосовно предмета обвинувачення**
  обвинувальні
  виправдувальні
- **за джерелом формування**
  первинні
  похідні
- **залежно від відношення до предмета доказування**
  прямі
  побічні (непрямі).

Фактичні дані не можуть існувати самостійно самі по собі без відповідного джерела та носія.

Під джерелом розуміється те, що дає початок будь-чому, під носієм – те, що може слугувати засобом відображення, фіксації, збереження, перенесення. Джерелом фактичних даних слід вважати такі не заборонені законом (з причини недоброякісності) джерела інформації, від яких може надходити (потенційні джерела) або надходить (реальні джерела) доказова інформація (фактичні дані).

Джерела доказів:

- показання;
- речові докази;
- документи;
- Висновок експерта.

Показання як процесуальне джерело доказів це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення у цьому кримінальному провадженні.

Речові докази – матеріальні об’єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об’єктом кримінально-протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально-протиправним шляхом.

Ознаки речових доказів:

– носієм відомостей, що мають доказове значення, виступають виключно предмети (речі або документи)

– відомості, що мають значення для кримінального провадження, відображаються на предметі не в момент провадження слідчих

(розшукових) або судових дій, а за межами кримінального провадження

– речові докази є незамінними, оскільки створюються самим фактом і обстановкою вчиненого кримінального правопорушення. У силу цієї ознаки не можуть бути речовими доказами зразки для експертизи.

Документи – спеціальне створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, що мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення і можуть бути використані як доказ факту чи обставин, які підлягають доказуванню під час кримінального провадження.

Висновок експерта – докладний опис проведених експертом досліджень і зроблені за їх результатами висновки, а також обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи під час кримінального провадження.

Експертиза значно розширює пізнавальні можливості слідства та суду, дозволяючи використовувати весь арсенал сучасних науково-технічних засобів, який постійно розвивається шляхом створення нових та удосконалення існуючих методик.

Експертиза є найбільш значною та кваліфікованою формою використання спеціальних знань при провадженні доказування.

При провадженні досудового слідства і судового розгляду в багатьох випадках виникають питання вирішення яких неможливе без залучення осіб, які мають різні спеціальні знання.

Спеціальні знання – це питання, які не належать до загальновідомих, що утворюють основу професійної підготовки з різних спеціальностей.

Збирання доказів – складна комплексна діяльність суб'єктів доказування по виявленню, витребуванню, отриманню, закріпленню, збереженню у встановленому порядку доказів.

Збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження та потерпілим у порядку, передбаченому КПК.

Способи збирання доказів:

- витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок;
- проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;

- одержання доказів на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження;
- проведення інших процесуальних дій.

Перевірка (дослідження) доказів провадиться шляхом їх аналізу, зіставленнях з іншими доказами, що може призвести до висновку про необхідність збирання нових доказів, які підтверджують або спростовують докази, що перевіряються.

Оцінка доказів – здійснювана в логічних формах розумова діяльність, пов'язана із встановленням і належності, допустимості, достовірності та достатності доказів, зібраних під час і судового або судового провадження, а також визначенням їх значення для вирішення справи по суті

Доказове право – це особливий інститут кримінально-процесуального права. Є органічною частиною кримінального процесуального права. Безумовно, що доказове право є фундаментом і стержнем усього кримінального процесу. Норми доказового права пронизують усі стадії і інститути кримінального процесу, є, образно кажучи, його хромосомною системою.

✍ **Практичні завдання:**

Розв'яжіть задачі:

1.Розслідуючи справу про замах на крадіжку з квартири, слідчий приєднав до матеріалів справи рапорт трьох працівників позавідомчої охорони, які виїжджали на місце пригоди за сигналом на пульті охоронної сигналізації та затримали Сидорова.

Перевіряючи кримінальне провадження, прокурор – процесуальний керівник дав вказівки допитати працівників поліції як свідків. Слідчий послався на те, що в рапортах докладно викладені всі обставини затримання і тому допитувати свідків немає необхідності, тим більше, що по справі допитані мешканці, які бачили, як затримували Сидорова. На думку слідчого рапорт цілком може бути джерелом доказів.

Проаналізуйте доводи слідчого.

2. При огляді місця події – квартири Сергєевої, в якій був виявлений її труп з ознаками насильницької смерті, слідчим було виявлено на трюмо фотоапарат ФЕД-4. При його огляді встановлено, що в ньому знаходиться плівка, половина якої була знята. Присутні при огляді дві сусідки Сергеєвої

сказали, що раніше вони не бачили в неї фотоапарата і про захоплення фотографуванням Сергєєва ніколи не говорила.

Чи можуть мати доказове значення в справі фотознімки, виготовлені після обробки плівки?

3. Старший слідчий Карасик після проведення всіх можливих, на його думку, слідчих дій у справі про умисне вбивство з особливою жорстокістю Косенка В. виніс постанову про зупинення досудового слідства у зв'язку з не встановленням особи, яка вчинила злочин.

Рідний брат загиблого Косенко М., юрисконсульт одного з підприємств, який раніше працював старшим слідчим прокуратури сусідньої області, взявся самотужки розкрити цей злочин. Маючи ще при собі службове посвідчення старшого слідчого, він звично для себе проводив допити ряду свідків, очні ставки та інші слідчі дії і таким чином зібрав достатню інформацію про причетність до вбивства свого брата якогось Яцика. Всі зібрані і складені документи Косенко М. передав разом зі своїми поясненнями про шляхи своїх пошуків убивці прокурору області.

Оцініть доказове значення поданих Косенком М. документів.

Що має робити прокурор в цій ситуації?

4. 23 травня Маруненко з метою угону проник в автомобіль «ВАЗ 2109», який знаходився рядом з будинком, але не зміг реалізувати свій злочинний умисел, так як в цей час вийшов на вулицю власник автомобіля Ващенко. Злочинець втік. Ващенко виявив в салоні автомобіля чужі осіннє пальто, ліцензію на газовий пістолет на ім'я Гороженко О.Д. по даному факту порушено кримінальну справу.

Чи є пальто та ліцензія доказами по справі (та якими саме)?

5. 25 червня Кравченко І.І. разом з дружиною Кравченко С.В. та неповнолітньою дочкою Оленою, знаходились на території міського парку. В ході сварки з дружиною Кравченко І.І. наніс їй побої, заподіявши тим самим легкі тілесні ушкодження.

За заявою постраждалої інформацію було внесено до ЄРДР та розпочато досудове розслідування. Виникла необхідність допиту в якості свідка Кравченко Олени, яка була попереджена про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих свідчень. Не дивлячись на її небажання давати показання проти батька. її зобов'язали це зробити.

Оцініть дії слідчого та допустимість отриманих доказів.

6. На стадіоні «Металіст» під час футбольного матчу між командами Шахтар та Динамо на поле вибіг вболівальник та завдав декількох ударів в голову судді матчу. Очевидцями цієї події були 39 тисяч глядачів, які знаходилися на трибунах.

Визначте скількох свідків вчиненого правопорушення необхідно допитати. Дайте відповідь на питання: що таке межі кримінального процесуального доказування та яке їх значення? Які критерії правильного визначення меж доказування? Хто вирішує питання про визначення меж доказування? Чи можуть бути змінені межі доказування в різних стадіях кримінального процесу? Чи потрібно з'ясовувати думку суб'єктів різних сторін при визначенні меж доказування на різних стадіях кримінального процесу? Яке співвідношення понять: «межі доказування» та «предмет доказування», «межі доказування» та «межі судового розгляду»?

7. Проводячи у кримінальному провадженні щодо пограбування слідчі (розшукові) дії та спостерігаючи за свідком Ступаком, слідчий відмітив, що той весь час хвилюється, дуже нахабно себе поводить та інколи, відмовляється від дачі показань на суттєві питання. На підставі сукупності непрямих доказів та такої поведінки Ступака, у слідчого виникло переконання у його причетності до вчинення кримінального правопорушення та щодо необхідності застосування до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. У відповідному клопотанні слідчому судді, окрім наведених доказів на підтвердження причетності останнього до вчинення правопорушення, слідчий також вказав на таку поведінку підозрюваного Ступака.

Як ви вважаєте, чи входить до предмета доказування відповідна поведінка підозрюваного і яке вона має значення?

8. Захисник підозрюваного Іванишина М. І. направив запит до міської клінічної лікарні про витребування оригіналів рентгенознімків і первинної медичної документації Іванишина М. І. Адміністрація лікарні проігнорувала запит захисника.

Після цього він звернувся до слідчого судді із клопотанням про витребування зазначених документів з міської клінічної лікарні. Своєю ухвалою слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання, мотивувавши своє рішення тим, що в КПК України не передбачено механізму звернення до суду із подібним клопотанням, тому запропонував захиснику звернутися із клопотанням про надання тимчасового доступу до речей і документів із можливістю їх вилучення (здійснення виїмки).

Оцініть дії захисника, адміністрації лікарні та слідчого судді. Чи регламентовано законом механізм витребування та отримання речей, документів/копій документів, відомостей тощо сторонами кримінального

провадження? Проведіть порівняльний аналіз цього способу збирання доказів та тимчасового доступу до речей та документів.

Ситуативні завдання:

1. Ситуація: Під час розслідування справи про шахрайство було виявлено електронне листування між підозрюваним та потерпілим, у якому підозрюваний пропонував незаконну фінансову операцію. Слідчий додав електронні листи до матеріалів справи як доказ, проте адвокат підозрюваного заявив, що ці докази отримані незаконно, оскільки не було рішення суду про вилучення електронних носіїв.

Завдання: Оцініть допустимість електронного листування як доказу у кримінальному провадженні та дайте обґрунтовані відповіді на запитання :

1. *Чи може таке листування використане як джерело доказів без рішення суду?*
2. *Які вимоги до електронних доказів передбачені законодавством?*

Проаналізуйте правову позицію адвоката : чи дійсно електронні листи можуть бути визнані недопустимими доказами? На які правові норми адвокат може посилатися?

Сформулюйте аргументи прокурора для обґрунтування допустимості цих доказів.

! Напишіть звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України.

2. Ситуація: У справі про розбійний напад свідок В. під час досудового розслідування надав показання, що бачив підозрюваного С. на місці злочину. Однак, на судовому засіданні він почав плутатися у своїх свідченнях і не зміг точно пригадати деталі події. Адвокат обвинуваченого повідомив про недопустимість показань свідка через їхню неповторність.

Завдання: Оцініть допустимість показань свідка в даній ситуації. Як суд повинен вирішити питання відповідності між показаннями свідка на досудовому слідстві та під час судового розгляду?

Розробіть правову позицію адвоката щодо дискредитації показань свідка.

Сформулюйте аргументи прокурора для підтримки достовірності відомостей та включення їх до матеріалів справи.

! Напишіть звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України.

3. Ситуація: У справі про вбивство було вилучено кілька речових доказів, у тому числі куртка плямами крові. Речові докази під час розслідування зберігались в кабінеті слідчого, але під час судового розгляду адвокат констатував, що докази були пошкоджені, або під час такого зберігання, або внаслідок неналежного перевезення.

Завдання: Оцінити законність зберігання речових доказів . Які вимоги до їх оформлення передбачені законодавством?

! Напишіть короткий звіт (1-2 сторінки), в якому викладіть свої висновки по ситуації.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України.

4. Ситуація: В рамках розслідування справи про незаконний обіг наркотичних засобів, співробітниками оперативних підрозділів були проведені негласні слідчі розшукові дії, зокрема встановили прослуховування телефону підозрюваного Т. У результаті отриманого аудіозапису розмов, які підтверджують участь Т. у вчиненні злочину. Однак, адвокат стверджує, що ці докази отримані з порушенням, оскільки не було належного дозволу на прослуховування.

Завдання: Проаналізуйте законність проведення негласних слідчих розшукових дій.. Які вимоги передбачені кримінальним процесуальним законодавством для прослуховування телефонних розмов?

Оцініть допустимість аудіозаписів як доказів у справі. Як можна оцінити заяву адвоката про недопустимість доказів?

Розробити аргументацію для захисту : на яке порушення слідчого процесу можна посилатися, щоб виключити докази?

! Напишіть звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України.

5. Ситуація: Під час досудового розслідування було вилучено відеокамеру, яка зафіксувала момент нападу на потерпілого. Проте, під час

передачі матеріалів провадження до суду відеокамера зникла, і її неможливо було використати для перегляду запису під час судового розгляду. Захист стверджує, що втрата цього речового доказу унеможливлює об'єктивний розгляд справи.

Завдання: Оцініть правові слідки втрати речового доказу . Як це вплине на хід кримінального провадження?

Проаналізуйте позицію захисту : як адвокат може використати втрату речового доказу для захисту підозрюваного?

Сформулюйте позицію прокурора : як обґрунтувати здійснення далі кримінального провадження, якщо один із речових доказів був втрачений?

! Напишіть звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України.

Написання есе-роздумів за темами:

1. Баланс між правом на захист і правом на правосуддя: особливості доказування в кримінальних справах.
2. Особливості процесу доказування на окремих стадіях кримінального процесу.
3. Особливості предмету доказування у справах про злочини неповнолітніх.
4. Співвідношення процесу пізнання та доказування у кримінальному процесі.
5. Загальні проблеми кримінального процесуального доказування та шляхи їх вирішення.
6. Проблема підроблених та неналежних доказів: шляхи запобігання та відповідальності.
7. Роль експерта в кримінальному процесі: чи завжди його висновки є об'єктивними доказами?
8. Допустимість доказів у кримінальному процесі України та США.
9. Презумпція невинуватості та тягар доказування: чи є баланс у сучасній судовій системі?
10. Захист від неправомірних обвинувачень: як уникнути помилок при оцінці доказів.
11. Логічні помилки допущені при дослідженні обставин справи та їх вплив на правильність розслідування кримінальної справи.

12. Чи можна вважати показання свідка найнадійнішими доказами у кримінальному процесі?
13. Психологія та доказування: як людський фактор впливає на оцінку доказів у суді
14. Процесуальний порядок застосуваня наукрво-технічних засобів та перспективи їх подальшого удосконалення.

Тема № 5. Заходи забезпечення кримінального провадження. Запобіжні заходи

1. Поняття та види заходів кримінального процесуального примусу.
2. Підстави і мета застосування заходів кримінального процесуального примусу.
3. Заходи забезпечення кримінального провадження – поняття, система, підстави та порядок застосування.
4. Запобіжні заходи у кримінальному провадженні.
   4.1 Особисте зобов'язання.
   4.2 Особиста порука.
   4.3 Застава.
   4.4. Домашній арешт.
   4.5 Тримання під вартою.

Пригадайте поняття та сутність основних понять та термінів: *попередження злочинної діяльності, припинення злочинної діяльності, заходи державного примусу, запобіжні заходи, обрання запобіжного заходу, зміна запобіжного заходу, скасування запобіжного заходу, ухилення від слідства, особисте зобов'язання, особиста порука, домашній арешт, застава, затримання, тримання від вартою, постанова.*

Загальні теоретичні відомості:

Заходи забезпечення кримінального провадження – це передбачені КПК заходи примусового характеру, що застосовуються за наявності підстав та в порядку, встановленій законом, з метою подолання негативних обставин, що перешкоджають або можуть перешкоджати вирішенню завдань кримінального провадження, забезпечення його дієвості.

Види підстави та процесуальний порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження міститься у розділі ІІ КПК України.

Ці заходи характеризуються такими специфічними ознаками:

1) мають процесуальний характер і регулюються кримінальним процесуальним законом, а тому є складовою кримінальної процесуальної форми;

2) підстави, межі та порядок їх застосування детально регламентовані законом;

3) вони спрямовані на досягнення єдиної мети – забезпечити належний порядок кримінального провадження, його дієвість;

4) мають виражений примусовий характер, який залежить не від порядку реалізації цих заходів, а від їх законодавчої моделі. Навіть коли особа не заперечує проти обмеження її прав і свобод, що пов'язане із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження, вони все одно мають примусовий характер, оскільки сама можливість застосування примусу передбачена законом;

5) мають виключний характер – тобто застосовуються лише в тих випадках, коли іншими заходами публічні завдання кримінального провадження досягнути неможливо;

6) специфічним є суб'єкт застосування – ним, як правило, є слідчий суддя, суд.

Заходи забезпечення кримінального провадження можуть застосовуватися до – підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, а також інших осіб залежно від характеру конкретного заходу, обставин кримінального провадження, а також поведінки при його застосуванні.

Перелік **заходів забезпечення кримінального провадження**:

1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід;

2) накладення грошового стягнення;

3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;

4) відсторонення від посади;

5) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;

6) тимчасовий доступ до речей і документів;

7) тимчасове вилучення майна;

8) арешт майна;

9) затримання особи;

10) запобіжні заходи (ст. 131 КПК України).

Запобіжними заходами є:

1) особисте зобов'язання;

2) особиста порука;

3) застава;

4) домашній арешт;

5) тримання під вартою (ст. 176 КПК України).

Тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи, яке застосовується з підстав та в порядку, передбачених ст. 208 КПК.

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що:

1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням.

Слідчий, прокурор, суд під час досудового розслідування мають право ***викликати особу***, якщо є достатні підстави вважати, що вона може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.

Привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час.

Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження – судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали (ст. 140 КПК України).

Виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене відповідним підрозділам органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, Національного антикорупційного бюро України або Державного бюро розслідувань.

Грошове стягнення може бути накладено на учасників кримінального провадження у випадках та розмірах, передбачених КПК України, за невиконання процесуальних обов’язків.

Грошове стягнення накладається:

- під час досудового розслідування – ухвалою слідчого судді за клопотанням слідчого, прокурора чи за власною ініціативою;
- під час судового провадження – ухвалою суду за клопотанням прокурора чи за власною ініціативою.

Відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, і незалежно від тяжкості злочину щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу (ст. 154 КПК України).

Тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і

документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку).

Тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку здійснюється шляхом зняття копії інформації, що міститься в таких електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення (ст. 159 КПК України).

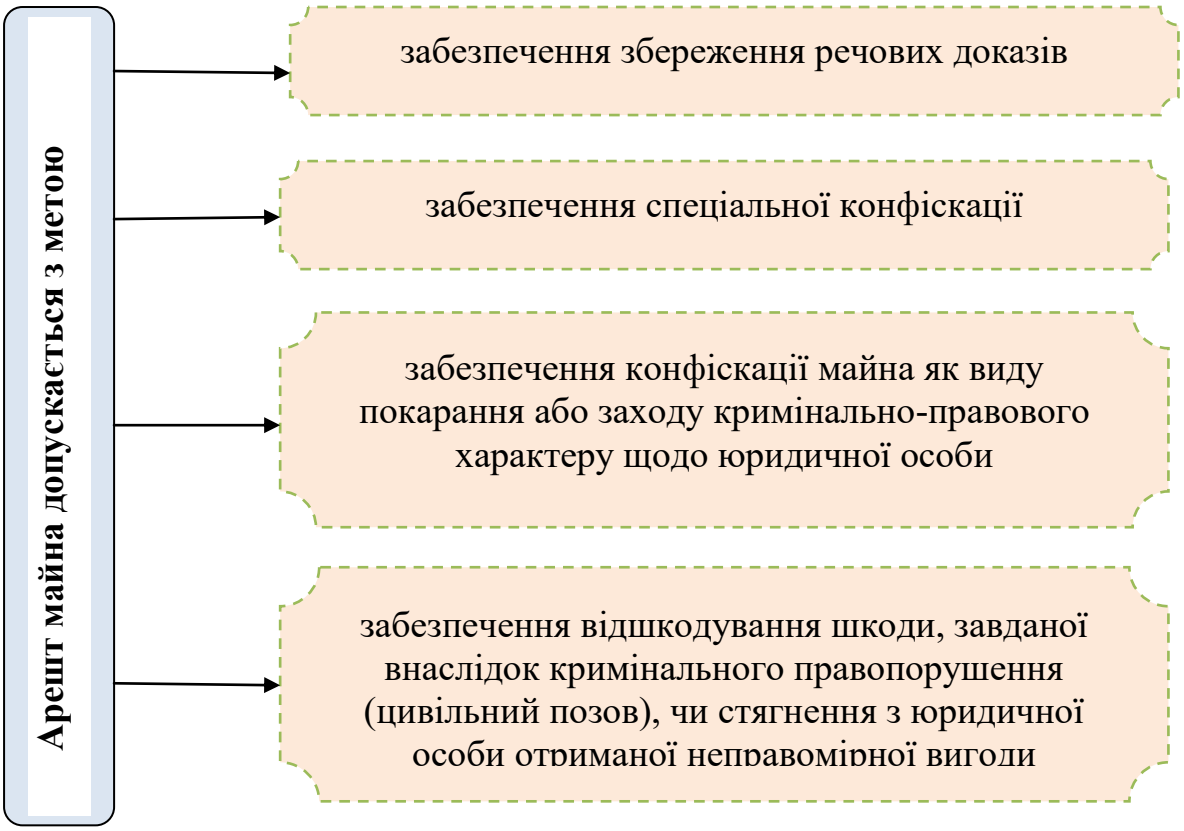
Кримінальне процесуальне законодавство встановлює обмеження, та визначає перелік речей та документів, до яких доступ заборонено.

Тимчасовим вилученням майна є фактичне позбавлення підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває зазначене у частині другій цієї статті майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення.

Накладення арешту на майно. Арештом майна є тимчасове, до скасування у встановленому цим Кодексом порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно є доказом злочину, підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб, конфіскації у

юридичної особи, для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна (ст. 170 КПК України). Мета застосування арешту майна.

Запобіжні заходи.

За загальним правилом, запобіжні заходи є заходами превентивного характеру, що застосовуються з метою запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого і забезпечення кримінального провадження.

Превентивний характер цих заходів чітко проявляється в цілях їх застосування, якими є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:

1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;

2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;

3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;

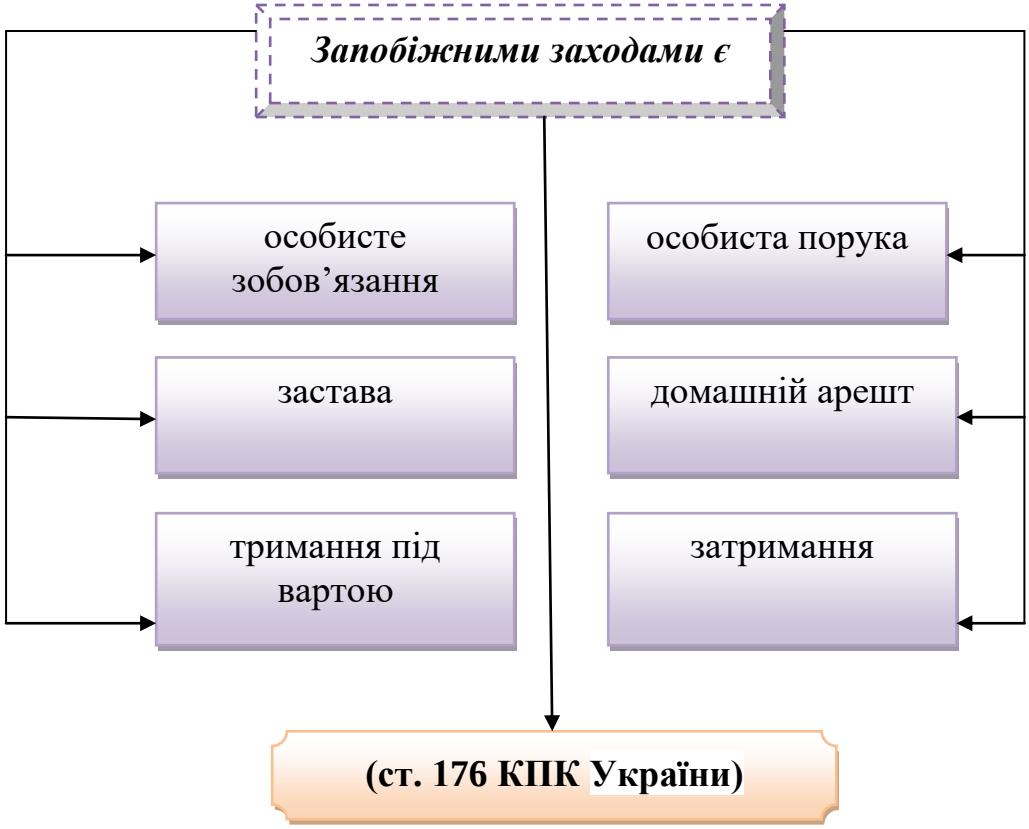
4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Підставою застосування запобіжного заходу є:

– по-перше, наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення,
– по-друге, наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений може переховуватися від органів досудового розслідування, суду, перешкоджати здійсненню кримінального провадження або продовжити протиправну діяльність та ін. (ч. 2 ст. 177 КПК України).

Система запобіжних заходів.

✍ **Практичні завдання:**

Розв'яжіть задачі:

1. На очах співробітника Національної поліції водія автомобіля ВАЗ 2109 збив людину, та не зупинившись, на великій швидкості залишив місце пригоди. Співробітник поліції став переслідувати злочинця. Водія вдалось затримати лише через 20 хвилин на відстані 15 км від місця пригоди.

Чи є в даній ситуації підстави для затримання особи за підозрою у вчиненні злочину?

2. 12 червня громадянка Нікітіна разом зі співмешканцем Константиновим проникли в квартиру громадянки Борисової, звідки вкрали магнітофон, шкіряну куртку, норкову шапку, зонт, шкіряну кепку. Нікітіна ніде не працює, не має постійного місця проживання, раніше не судима, має на вихованні дитину 10 місяців, зловживає алкоголем та неодноразова раніше попереджалась з приводу вживання наркотичних речовин.

Слідчий обрав у відношенні Нікітіної запобіжний захід – тримання під вартою.

Чи правомірні дії слідчого щодо обрання такого запобіжного заходу?

3. Прокурор, який брав участь в розгляді справи судом першої інстанції подав апеляцію, тому що відмовляючи у задоволенні клопотання про обрання щодо Буніна Л.Д. запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, слідчий суддя не врахував, що новий злочин, передбачений ч.2 ст. 307 КК України, Бунін вчинив перебуваючи під особистим зобов'язанням в іншому кримінальному провадженні, у якому він звинувачувався у скоєнні кількох аналогічних злочинів.

Просив ухвалу скасувати, справу надіслати на новий судовий розгляд в той же суд в іншому складі.

Бунін заявив, що він не порушував умови запобіжного заходу, постійно проживає за визначеною адресою.

Яке рішення та з яких підстав має ухвалити суд в такому випадку?

2. Ситуативні завдання:

1. **Ситуація**: Громадянка І., мати трьох малолітніх дітей, була заарештована за підозрою у скоєнні шахрайства в особливо великих розмірах. Їй було обрано запобіжний захід у вигляді утримання під вартою без розгляду альтернативних запобіжних заходів. Захист наполягає, що утримання під вартою є невиправданим, оскільки І. має постійне місце проживання, не переховувалась від слідства, і на її утриманні залишилися діти.

Завдання: Проаналізуйте законність та доцільність обрання запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою в цій ситуації.

Оцініть позицію захисту щодо можливості застосування альтернативних запобіжних заходів.

Визначте, чи мав суд обрати інший запобіжний захід і який саме.

! Напишіть звіт, в якому викладіть свої висновки за всіма пунктами завдання.

Використовуйте посилання на відповідні статті Кримінального процесуального кодексу України.

2. **Ситуація**: Підозрюваний Д. перебував під домашнім арештом за підозрою у скоєнні насильницького злочину. Проте, під час перевірки було перевірено, що він неодноразово порушив умови домашнього арешту, зокрема, вийшов за межі дозволеної території та контактував з іншими фігурантами справи.

Питання: Які правові наслідки можуть виникнути в результаті застосування такої інструкції?

Завдання: Проаналізуйте можливість наслідки порушення порушень умов домашнього арешту.

Визначте, які дії має вчинити прокурор у цій ситуації для зміни запобіжного заходу.

Сформулюйте позицію суду щодо доцільності заміни домашнього арешту на більш суворий запобіжний захід.

2. **Ситуація**: Підозрюваний Д. перебував під домашнім арештом за підозрою у скоєнні насильницького злочину. Проте, під час перевірки було перевірено, що він неодноразово порушив умови домашнього арешту, зокрема, вийшов за межі дозволеної території та контактував з іншими фігурантами справи.

Питання: Які правові наслідки можуть виникнути в результаті застосування такої інструкції?

Завдання: Проаналізуйте можливість наслідки порушення порушень умов домашнього арешту.

Визначте, які дії має вчинити прокурор у цій ситуації для зміни запобіжного заходу.

Сформулюйте позицію суду щодо доцільності заміни домашнього арешту на більш суворий запобіжний захід.

3. **Ситуація**: В., бізнесмен, с підозрюваним у відмиванні грошей, здобутих злочинним шляхом. Суд обрав йому запобіжний захід у вигляді застави у розмірі 5 мільйонів гривень, враховуючи серйозність обвинувачення та можливість ризику втечі.

Адвокат підозрюваного оскаржує рішення, виявляючи, що розмір застави є важким і неспівмірним із фінансовим станом підозрюваного, оскільки активи В. були заморожені. Прокуратура наполягає на підвищеному розмірі застави через те, що В. має активи за кордоном та може втекти.

Завдання: Проаналізуйте, як суд повинен оцінювати фінансове становище підозрюваного при визначеному розміру застави.

Розгляньте можливість корекції розміру застави в залежності від виявлення активів підозрюваного за кордоном.

Визначте, які фактори повинні бути включені до прийняття рішення про залишення або зміну запобіжного заходу, враховуючи ймовірний конфлікт інтересів між обвинуваченням і захистом.

4. **Ситуація**: 16-річного О. підозрюють у скоєнні розбою групою осіб. Слідчий клопоче про обрання щодо О. запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою через ризики повторного вчинення злочину та можливий вплив на неповнолітніх свідків.

Адвокат О. наполягає, що його клієнт не мав прямого умислу на вчинення злочину і що його слід відпустити під опіку батьків із застосуванням більш м'якого запобіжного заходу, наприклад, нічного домашнього арешту.

Завдання: Проаналізуйте специфіку обрання запобіжного заходу щодо неповнолітніх та особливості захисту їх прав у кримінальному провадженні.

Визначте, який запобіжний захід можна обрати в даному випадку, враховуючи молодий вік О. та тяжкість його діяння.

Розробити правову позицію суду, обґрунтовуючи її законодавчими положеннями та прецедентами у справах за участю неповнолітніх.

Написання есе-роздумів за темами:

1. Баланс між правами особи та забезпеченням правосуддя при обранні запобіжного заходу.
2. Чи є тримання під вартою виправданим запобіжним заходом у сучасному кримінальному процесі?
3. Еволюція запобіжних заходів у міжнародній правовій практиці: тенденції та виклики.
4. Принцип пропорційності при обранні запобіжних заходів: теорія та практика.
5. Можливість зловживання запобіжними заходами в кримінальному провадженні: як цього уникнути?

6. Роль судової дискреції у прийнятті рішень щодо запобіжних заходів.
7. Запобіжні заходи щодо неповнолітніх: як знайти баланс між безпекою суспільства та правами дитини?
8. Чи обмежує заставну систему доступу до правосуддя для малозабезпечених осіб?
9. Домашній арешт як альтернативний запобіжний захід: ефективність та проблеми застосування.
10. Запобіжні заходи і права людини: міжнародні стандарти та українська практика.
11. Політичне переслідування через обрання запобіжних заходів: чи можливий захист?
12. Екстрадиційні процеси та запобіжні заходи: як забезпечити справедливий процес?
13. Чи забезпечують запобіжні заходи належного балансу між вільною особою та суспільною безпекою?
14. Запобіжні заходи у випадку тяжких злочинів: чи варто вибрати найсуворіші заходи?
15. Чи є запобіжний захід у вигляді утримання під вартою формою прихованого покарання?

Складіть проєкти процесуальних документів:

1. Протокол затримання підозрюваного у вчиненні злочину.
2. Особисте зобов’язання.
3. Клопотання слідчого про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.
4. Ухвала слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.
5. Ухвала про скасування запобіжного заходу.
6. Ухвала про зміну запобіжного заходу.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

1. Що таке кримінальне процесуальне право?
2. Що таке метод кримінального процесу?
3. Що є предметом кримінального процесуального права?
4. Які завдання кримінального процесуального права?
5. Що є предметом наука кримінального процесуального права?
6. Яке завдання та значення науки кримінального процесуального права?
7. Які функції кримінального процесуального права?
8. Що таке кримінальний процес?
9. З яких стадій складається кримінальний процес?
10. У чому відмінність понять «кримінальне процесуальне право» та «кримінальний процес»?
11. В яких значеннях вживається поняття «кримінальний процес»?
12. Яке співвідношення понять «кримінальний процес», «кримінальне судочинство», «правосуддя»?
13. Які є історичні форми кримінального процесу?
14. У чому відмінність обвинувального кримінального процесу від інквізиційного?
15. З якими галузями права та науками взаємодіє кримінальний процес?
16. У чому полягає взаємозв'язок кримінального та кримінально процесуального права?
17. Як взаємодіє кримінальний процес з іншими галузями права та суміжними науками?
18. Що таке кримінальний процес як навчальна дисципліна?
19. Які завдання навчального курсу «Кримінальний процес України»?
20. Що таке джерела кримінального процесуального права?
21. Які нормативні акти є джерелами кримінального процесуального права?
22. Чому Конституція України є джерелом кримінального процесуального права?
23. Чому міжнародні правові акти є джерелами національного кримінального процесуального права?
24. Які міжнародно-правові документи є джерелами кримінального процесуального права України?
25. Який порядок застосування норм міжнародно-правових актів в кримінальному процесі України?
26. Що таке кримінальний процесуальний закон?
27. Яка система кримінального процесуального закону?

28. Яка структура кримінальних процесуальних норм та їх види?
29. Які правила дії кримінального процесуального закону в просторі?
30. Як діє кримінальний процесуальний закон в часі ?
31. Які особливості дії кримінального процесуального закону щодо осіб?
32. Чи можливе застосування кримінального процесуального закону за аналогією?
33. Що таке процесуальні гарантії та їх значення?
34. Які є види процесуальних гарантій та їх зміст?
35. Що таке процесуальна форма?
36. Яке значення має процесуальна форма та наслідки її недотримання?
37. Що таке принципи кримінального процесу?
38. Яка система принципів кримінального процесу?
39. Як принципи кримінального процесу взаємодіють між собою?
40. Які принципи кримінального процесу закріплені в Конституції України?
41. Що таке принцип законності, який його зміст і значення для здійснення судочинства?
42. Поняття та зміст принципу гуманізму?
43. Яким чином принцип гуманізму реалізується в кримінальному процесі?
44. Які принципи закріплені в Кримінальному процесуальному кодексі України?
45. У чому полягає зміст принципу публічності?
46. Який зміст принципу установлення об’єктивної істини та його значення?
47. У чому полягає принцип вільної оцінки доказів?
48. Яким чином реалізується в кримінальному процесі принцип забезпечення всім особам, які беруть участь у справі, права на захист їх законних інтересів?
49. Які принципи кримінального процесу проголошені в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права і як вони реалізовані в кримінальному процесуальному законі України?
50. Яке значення мають принципи кримінального процес?
51. Що означає принцип недоторканості особи в кримінальному процесі?
52. Який зміст принципу недоторканості житла?
53. У чому полягає принцип кримінального процесу охорони особистого життя, таємниці листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень?
54. Що означає принцип здійснення правосуддя тільки судом?

55. У чому полягає зміст принципу колегіальності розгляду справи ?
56. Чи відповідає одноособовий розгляд справ принципу колегіальності?
57. У чому полягає незалежність суддів і підкорення їх тільки законові?
58. Що таке конституційна, правова та матеріальна незалежність суддів?
59. Який зміст принципу гласності кримінального процесу і які є винятки з цього принципу?
60. Що означає рівність громадян перед законом і судом?
61. У чому полягає зміст і яке значення принципу забезпечення підозрюваному, обвинувачуваному права на захист?
62. Якою мовою здійснюється судочинство в кримінальних справах в Україні?
63. Що означає безпосередність і усність в кримінальному процесі?
64. Які юридичні передумови існування в кримінальному процесі принципу змагальності та яке його значення?
65. Яке визначення презумпції невинності, її юридичний зміст і значення?
66. Кого слід вважати суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності?
67. Як можна кваліфікувати суб'єкти кримінальної процесуальної діяльності?
68. Які функції виконує суд в сфері кримінального процесу ?
69. Який процесуальний статус судді у кримінальному процесі ?
70. Які процесуальні повноваження суду, судді, головуючого в судовому засіданні ?
71. Які функції присяжного та яким нормативним актом передбачені?
72. Які функції виконує прокурор у кримінальному процесі та його повноваження ?
73. Які повноваження слідчого ?
74. У чому полягають права та обов'язки слідчого та його процесуальна незалежність ?
75. Які повноваження керівника органу досудового розслідування ?
76. Які повноваження відповідно до закону мають оперативні підрозділи?
77. Які підстави для відводу судді, прокурора, слідчого?
78. Які підстави для самовідводу осіб, які ведуть кримінальний процес ?
79. Який порядок вирішення заявленого відводу на різних стадіях кримінального процесу?
80. Які обов'язки виконують секретар судового засідання та судовий розпорядник?
81. Хто є підозрюваним у кримінальному процесі?
82. Які підстави для затримання особи?
83. Які права та обов'язки підозрюваного?

84. Хто є обвинуваченим у кримінальному процесі?
85. Які права та обов'язки обвинуваченого?
86. Хто є законним представником неповнолітнього обвинуваченого і який його процесуальний статус ?
87. Хто може бути потерпілим?
88. Які права та обов'язки потерпілого?
89. Хто з учасників процесу може мати свого представника?
90. Які права та обов'язки представника?
91. Хто може бути захисником, його права та обов’язки?
92. У якому порядку залучається захисник до участі у провадження та на які стадії може бути залучений?
93. З якого часу захисник допускається до участі в справі?
94. У яких випадках участь захисника в справі є обов'язковою?
95. Які обставини виключають участь у справі особи, як захисника?
96. Хто є свідком у кримінальному процесі, його права та обов’язки?
97. Хто не може бути свідком?
98. Хто є експертом у кримінальному провадженні?
99. Які права та обов’язки експерта на досудовому слідстві і в суді ?
100. Хто не може залучатися як експерт?
101. Хто є спеціалістом, його права та обов’язки на досудовому слідстві та в суді?
102. У чому полягає відмінність спеціаліста від експерта?
103. Які вимоги ставляться до перекладача та які його обов’язки.
104. Хто є понятий, його права та обов’язки?
105. Що таке цивільний позов у кримінальному процесі?
106. Хто є цивільним позивачем у кримінальному процесі?
107. Які права та обов’язки має цивільний позивач?
108. Хто є цивільним відповідачем у кримінальному процесі?
109. Чи завжди цивільний відповідач і обвинувачений співпадають в одній особі?
110. Які права та обов’язки має цивільний відповідач?
111. Що таке процес доказування?
112. З яких елементів складається процес доказування?
113. Якими способами здійснюється процес доказування?
114. Яку питому вагу займає доказування в кримінальній процесуальній діяльності?
115. Що таке предмет доказування?
116. Що треба розуміти під межами та обсягом доказування?
117. Які особливості процесу доказування в різних стадіях процесу?

118. З якою метою законодавець вимагає встановлення /виявлення / причин і умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення?
119. Що слід розуміти під допустимістю доказу?
120. В якій статті КПК України дається поняття доказу?
121. Які є джерела доказів у кримінальному процесі?
122. В якій статті КПК України дається їх перелік?
123. Що слід розуміти під допустимістю доказу?
124. Що таке належність доказу?
125. Яке значення має правильне процесуальне оформлення доказу?
126. Як у теорії доказів прийнято класифікувати докази та їх джерела?
127. Чи однакове доказове значення мають первинні і похідні докази та їх джерела?
128. Що виступає критерієм поділу доказів на прямі і непрямі?
129. Що таке перевірка доказів?
130. Які слідчі дії проводяться для збирання та перевірки доказів?
131. Які способи засвідчення та закріплення доказової інформації?
132. Хто приймає участь у доказуванні?
133. На кого покладено обов'язок доказування?
134. Від кого можуть бути прийняті докази?
135. Що таке оцінка доказів і як вона здійснюється?
136. Які обов'язки захисника в процесі доказування?
137. Що таке заходи процесуального примусу?
138. Види заходів процесуального примусу та їх характеристика.
139. Яка мета застосування заходів процесуального примусу?
140. Які підстави застосування заходів процесуального примусу?
141. Що таке затримання за підозрою у вчиненні злочину?
142. Хто має право затримати особу за підозрою у вчиненні злочину?
143. Які підстави для затримання особи за підозрою у вчиненні злочину?
144. На який строк може бути затримана особа за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення?
145. Який порядок затримання?
146. Що таке запобіжні заходи?
147. Які підстави застосування запобіжних заходів?
148. Які види запобіжних заходів передбачає КПК України?
149. У чому полягає суть кожного запобіжного заходу?
150. У чому сутність застави, та в яких розмірах може бути призначено?
151. Які обмеження накладаються на особу щодо якої застосовується особисте зобов’язання?

152. Які обов’язки покладаються на поручителів при обранені запобіжного заходу – особисте зобов’язання?
153. Які підстави обрання запобіжного заходу – взяття під варту?
154. Які строки тримання підозрюваного, обвинувачуваного під вартою?
155. Де тримаються заарештовані обвинувачувані і підозрювані?
156. Які підстави для зміни і скасування запобіжного заходу?
157. Який порядок обрання, зміни і скасування запобіжного заходу?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-173.

3. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 грудня 1993 р. (із змінами і доповненнями станом на 1 вересня 2013 р.) URL: http://zakon4.rada. gov.ua/laws/show/3782–12.

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 року. URL: http:zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2135-12.

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43306.

6. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

7. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/page.

8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. Київ, 1992. С. 36–62.

9. Про виконавче провадження : Закон України від 21 квітня 1999 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14.

10. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: http: zako№2.rada.gov.ua 3.

11. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року. URL: zako№2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/co№v 4.

12. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року. URL: zako№2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/co№v/page3.

1. Основи кримінального процесу : навчальний посібник / за заг. ред. Т. Г. Фоміної. Харків : ХНУВС, 2023. 132 с.

2. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. Ч. 1. 492 с.

3. Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар. Вид. 19-те, доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2022. 1128 с. 736 с.

4. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ : «Центр учбової літератури», 2022. 780 с.

5. Крицька І.О. Речові докази у кримінальному провадженні : монографія. Харків : Право, 2018. 280 с.

6. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях : навчальний посібник. Видання 5-те, переробл. і доповн. Київ : Юридична література, 2020. 497 с.

7. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів : ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.

8. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні : монографія. Харків : Право, 2015. 400 с.

9. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес : навчальний посібник. Київ : Ваіте, 2014. 280 с.

10. Удалова Л.Д. Кримінальний процес. Особлива частина (альбом схем) навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 224 с.

11. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.

12. Лисенький О. О. Слідчий як суб'єкт кримінального провадження : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 244 с.

13. Лоскутов Т. О. Предмет регулювання кримінального процесуального права : монографія. Київ : Юридичний світ, 2016. 413 с.

14. Перепелиця С. І. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення : монографія. Харків : Право, 2015. 178 с.

15. Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України: правове регулювання, доктрина, практика : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 686 с.

16. Бойко В.П. Актуальні проблеми статусу окремих учасників кримінального провадження : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 388 с.

17. Вапнярчук В. В. Теорія та практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 408 с.

18. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. Одеса : Юридична література, 2015. 712 с.

19. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми. Харків : Право, 2020. 304 с.

20. Павлишин А.А., Слюсарчук Х.Р. Стандарти доказування у кримінальному провадженні. Львів : Колір ПРО, 2018. 292 с.

21. Савицький Д.О., Шульга О.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні : монографія. Київ : Істина, 2017. 216 с.

22. Бабіков О. П., Жицький Є. О. Збірник зразків процесуальних документів (досудове розслідування) : науково-практичний посібник. Харків : Оберіг, 2014. 600 с.

23. Radosław Koper, Kazimierz Marszał Jarosław Zagrodnik, Kazimierz Zgryzek. Proces karny. Wydanie 3. Warszawa: Wolters Kluwer, 2021. 852 s.

24. Worrall J.L. Criminal procedure: From First Contact to Appeal. Fifth edition. New Jersey: Pearson, 2015. 528 p.

Інформаційні ресурси:

1. Міністерство внутрішніх справ України. URL: http://www.mvs.gov.ua.
2. Державний комітет архівів України. URL: http://www.scarch.kiev.ua.
3. Служба безпеки України. URL: http://www.ssu.gov.ua.
4. Інформаційний центр Міністерства юстиції України. URL: http://www.informjust.kiev.ua.
5. Українська асоціація прокурорів. URL: http://www.uap.org.ua.
6. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua.
7. Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: https://ics.gov.ua/ics/about/acts/.
8. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua.
9. Українська Гельсинська спілка з прав людини. URL: https://helsinki.org.ua.
10. Асоціація адвокатів України. URL: https://www.uaa.org.ua.
11. Асоціація правників України. URL: https://uba.ua.
12. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: https://nazk.gov.ua/uk.
13. Вища рада правосуддя. URL: https://hcj.gov.ua.
14. Реєстр адвокатів. URL: https://www.legalaid.gov.ua/advokatam/reyestradvokativ.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ : «Центр учбової літератури», 2022. 780 с.

2. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. Ч. 1. 492 с.

3. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Теорія і практика кримінального процесуального доказування» / уклад.: В. В. Вапнярчук, О. В. Капліна та ін. Харків : Нац. юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2022. 42с.

4. Теорія доказів : підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / за заг. ред. д.ю.н, професора В. М. Тертишника. Київ : Алерта, 2015. 293 с.

5. Кримінальний процес : підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.

НОТАТКИ

Навчальне видання
(*українською мовою*)

Єна Ірина Вікторівна

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Практикум до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право»
освітньо-професійної програми «Право»

Рецензент *О. В. Мельковський*
Відповідальний за випуск *І. В. Єна*
Коректор *Д. А. Лях*